

O‘zingni angla!



Hurriyat

Mustaqil gazeta

2026-yil
7-oktyabr
chorshanba
№ 40 (1518)



Ўзбекистон Президентига ФАОнинг олий мукофоти – “Agricola” медали топширилди

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев 6 октябрь куни БМТнинг Озиқ-овқат ва қишлоқ ҳужалиги ташкилоти (ФАО) бош директори Цюй Дунъюни қабул қилди.

ФАО раҳбари Бутунжаҳон пахта кунига бағишланган халқаро конференция ҳамда денгизга чиқиш имкони бўлмаган ривожланган мамлакатларнинг аграр ва озиқ-овқат тизимларини ривожлантиришга бағишланган иккинчи форумда иштирок этиш учун юртимизда бўлиб турибди.

Ўзбекистон билан БМТнинг мазкур нуфузли тузилмаси ўртасида озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаш ва қишлоқ ҳужалигини ривожлантириш бўйича стратегик шериклики янада мустаҳкамлаш масалалари муҳокама қилинди.

Сўнги йилларда амалий ҳамкорлик доирасида эришилган натижалар мамнуния билан қайд этилди. Янги беш йиллик дастур қабул қилинди. Айни пайтда 27 та қўшма лойиҳа фаол босқичга кирган.

Ўзбекистон илк бор 2028 йилдан 2029 йилгача бўлган давр учун ФАО Кенгаши тарихига сайланди. Эртага Тошкентда денгизга чиқиш имконияти бўлмаган мамлакатлар учун Агроин-

новациялар хаби ишга туширилади.

Учрашув давомида янги ҳамкорлик дастурини самарали амалга ошириш, қишлоқ ҳужалигини рақамлаштириш ва соҳага сунъий интеллект технологияларини жорий этиш, иқлим молияси маблағларини жалб қилиш, тажриба алмашиш ҳамда мутахассислар тайёрлаш каби йўналишларда истиқболли қўшма лойиҳалар портфелини ишлаб чиқишга алоҳида эътибор қаратилди.

Самимий мулоқот якунида Цюй Дунъюй Ўзбекистон Республикаси Президентининг озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаш, қишлоқ ва сув ҳужалигини ривожлантириш соҳаларидаги ташаббуслари ва эришган ютуқларининг юксак эътирофи сифатида давлатимиз раҳбарига ФАОнинг олий мукофоти – “Agricola” медалини топширди.

БМТнинг ФАО ташкилоти томонидан 1977 йилда таъсис этилган “Agricola” медали очликка барҳам бериш ва озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлаш каби умуминсоний мақсадларга эришиш йўлида фидоийлик кўрсатган ҳамда амалий чораларни амалга оширган атоқли арбобларга берилади.

Ў.А.

ЭЪТИРОФ

ПОКИСТОН МАТБУОТИ:

ЎЗБЕКИСТОН ТАРАҚҚИЁТИНИНГ МУҲИМ ВА ЯНГИ БОСҚИЧИ ҲАҚИДА

Покистоннинг нуфузли “Daily Ittehad” газетаси, шунингдек, “TNS.World” ҳамда “Daily Big Digit” наирларида “Умумий келажак жамияти” тадқиқот маркази ижрочи директори, “Олтин қалам” миллий мукофоти соҳиби Холид Таймур Акрамнинг “Ўзбекистоннинг янги инфратузилма тараққиёти: минтақавий иқтисодий қудрат пойдеворини барпо этиш” сарлавҳали таҳлилий мақоласи эълон қилинди.

Мақола муқаддимасида таъкидланишича, Ўзбекистон ўз иқтисодий тараққиётининг муҳим ва янги босқичига қадам қўймоқда. Мамлакат йўллар, электр тармоқлари, темир йўллар, қайта тикланувчи энергия манбалари, сув таъминоти тизимлари ва шаҳар инфратузилмасига салмоқли инвестициялар киритмоқда. Ушбу лойиҳаларнинг аҳамияти жисмоний инфратузилмани барпо этиш билан чекланиб қолмай, савдо, инвестициялар, sanoat ва минтақавий боғлиқлики янада мустаҳкамлаш учун зарур пойдевор яратётгани қайд этилган.

Покистонлик экспертнинг фикрича, бу саъй-ҳаракатлар кўлами мамлакат инвестиция кўрсаткичларида ҳам ўз аксини топмоқда. Жумладан, Миллий статистика кўмитаси маълумотларига кўра, 2025 йилда асосий капиталга киритилган инвестициялар ҳажми 591,1 триллион сўмни ташкил этиб, 2024 йилга нисбатан 10,5 фоизга ошган. Мазкур маблағнинг 33,5 миллиард доллари хорижий инвестициялар ва кредитлар ҳисобига тўғри келган.

Uzbekistan's New Infrastructure Push: Building the Foundations of a Regional Economic Power



Uzbekistan is entering an important stage of its economic development. The Asian Development Bank (ADB) has approved a \$200 million project to build a new road network in the country. This project is part of a larger infrastructure push that includes the construction of a new airport, the expansion of the existing road network, and the development of a new water supply system. The ADB is also supporting the construction of a new power plant and the expansion of the existing power grid. These projects are expected to improve the country's infrastructure and create new jobs. The ADB is also supporting the construction of a new port and the expansion of the existing port facilities. These projects are expected to improve the country's trade and investment opportunities.

Such investments matter because economic development is ultimately experienced locally. Better roads, utilities, public spaces and services can make cities more attractive places to live, work and invest. Infrastructure as a Platform for Regional Growth. Perhaps the most important feature of Uzbekistan's infrastructure strategy is its connection with wider economic reform. The Asian Development Bank says its future engagement in Uzbekistan will focus on transport, energy, digital infrastructure, water and urban development, while also increasing private sector participation and public-private partnerships.

International partners are also supporting this transformation. In March 2024, the World Bank approved a \$200 million project to build a new road network in the country. This project is part of a larger infrastructure push that includes the construction of a new airport, the expansion of the existing road network, and the development of a new water supply system. The ADB is also supporting the construction of a new power plant and the expansion of the existing power grid. These projects are expected to improve the country's infrastructure and create new jobs. The ADB is also supporting the construction of a new port and the expansion of the existing port facilities. These projects are expected to improve the country's trade and investment opportunities.

The country still has infrastructure needs and implementation challenges, as international institutions have noted. But the scale of investment, the growing involvement of international financial institutions and the focus on modern transport, reliable energy and better urban services point to an improving picture.

қаро бозорларга самарали чиқиш имконини беради”, – деб ёзади Таймур Акрам.

Мақолада транспорт инфратузилмаси тараққиёт жараёнининг энг асосий йўналишларидан бири сифатида эътироф этилган. Ҳукумат ички темир йўл тармоғини ривожлантириш бўйича беш йиллик дастурни эълон қилгани, унга кўра 2026 йилдан бошлаб қўшимча 500 километр темир йўл қурилиши, шунингдек, юқори тезликдаги темир йўл қатновларини йўлга қўйиш

АНЖУМАН

ҲАМКОРЛИКДА ЯНГИ МИНТАҚАВИЙ ТАФАККУР САРИ



Жорий йилнинг 28-29 сентябрь кунлари Тожикистон Республикасининг Хўжанд ва Гулистон шаҳарларида Иккинчи Фарғона тинчлик форуми ўтказилди. Унда Ўзбекистон, Қирғизистон ва Тожикистондан келган расмий шахслар, ўндан ортқ давлат делегациялари, халқаро ташкилотлар ва фуқаролик жамияти институтлари, шу жумладан, Ўзбекистон Журналистлар уюшмиси вакиллари ҳам қатнашди. Куйида ушбу анжуман таассуротлари ҳақида сўз юритамиз.

ЯНГИ ТАРИХНИ ЯРАТГАН ҲУЖЖАТ

Таъкидлаш лозимки, бу нуфузли халқаро тадбир янги мулоқот платформаси эмас, балки 2025 йил 15-16 октябрь кунлари Фарғона шаҳрида “Фарғона водийси: тинчлик ва тараққиёт йўлида бир-дамлик” мавзусида бўлиб ўтган Биринчи Фарғона тинчлик форумидан мулоқотларнинг мантиқий давоми бўлди.

3-6

МУШОҲАДА

ЙЎЛ-ЙЎЛАКАЙ: ЯНГИЙЎЛГАЧА ЙЎЛЛАР

Ҳар куни Янгийўлгача йўл босаман. Баъзан равон, баъзан тирбанд йўлдаги қарийб бир соатлик масофа давомида турли тақдирлар ва турфа воқеаларга гувоҳ бўламан.

Кимдир ҳазилга олиб кетадиган арзимас ҳолатни бошқаси фожиага айлантиради. Биров муҳтожа ёрдам қўлини чўзса, худди шу дақиқада ёнидаги бошқа бир йўловчи уни туртиб ўтиб кетади. Бир кўчанинг

ўзида — ҳам одадийлик, ҳам бепарволик. Шунда беихтиёр уйланиб қоламан: орамидаги бундай тафовутнинг сабаби нимада? Балки, жавоб эски қарашларни янгилани унутиб қўйганимиздир. Телефонимизни алмаштирамиз, кийимимизни янгилаймиз, бироқ бошқаларга муносабатимиз ҳамон ҳаминқадар. Қачонгача “замонавийлик”ни фақат қўлимиздаги қурилма билан ўлчаймиз? Янгийўлга етиб бориш — фақатгина жис-

моний манзил эмас, ҳақиқий янги йўл энг аввало муносабатларимизда бошланиши керак. Акс ҳолда, устимиздаги либос қанчалик янги бўлмасин, ўзимиз ўша эски йўлдан юраверамиз.

Шундай ўйлар билан манзилимга етиб келарканман ва уларнинг айримларини сизлар — ҳамфикрларим билан бўлишига қарор қилдим.

5-6

УЮШМА ФАОЛИЯТИДАН

ТАЪЗИМ СИЗГА, УСТОЗЛАР!

1 октябрь — Ўқитувчи ва мураббийлар куни муносабати билан Ўзбекистон Журналистлар уюшмиси ташаббуси асосида Тошкент вилояти Қўшабўли туманидаги “Фахрийлар маскани”да устоз журналистлар иштирокида маданий-маърифий байрам тадбири бўлиб ўтди.

Тадбир журналистика, таълим ва тарбия соҳасида фидокорона меҳнат қилиб ке-

лаётган, ёш авлодга билим ҳамда ҳаётий сабоқ бераётган фидойи устозлар давра-сида файзли ва мазмунли кечди. Уларнинг шарафли меҳнати эътироф этилиб, юксак ҳурмат-эҳтиром кўрсатилди. Шунингдек, устозларнинг жамият ҳаётидаги бекиёс ўрни ва ёш авлод камолотидаги хизматлари алоҳида қайд этилиб, байрамаона маданий дастур намойиш этилди.

Сўзга чиққан устозлар ва нурунийлар уюшма фаолияти изчил ривожланаётганини, айниқса, ёш журналистлар учун кенг имкониятлар яратилаётганини мамнуният билан эътироф этишди.

4-6

ЯНГИ НАШР

ТАРАҚҚИЁТ ФАЛСАФАСИ ВА ЛИДЕРЛИК МАСЪУЛИЯТИ

Тарих фанлари доктори, профессор Карим НОРМАТОВнинг “Янги Ўзбекистон бунёдкори” китоби ҳақида сўз

Таниқли олим, тарих фанлари доктори, Қуролли Кучлар академияси профессори Карим Норматовнинг “Янги Ўзбекистон бунёдкори” деб номланган сиёсий эсселар тўпламида Президентимиз Шавкат Мирзиёев томонидан миллий кадрлар тайёрлаш ва мамлакат тараққиёти йўлида олиб борилаётган оқилона сиёсатнинг асл моҳияти атрофлича очиб берилган. Шунингдек, китобда раҳбар кадрларнинг бурчи, вазифаси ва масъулияти, турли соҳалардаги мутахассисларнинг ўзаро уйғунлиги ҳамда мамлакат стратегик ривожининг истиқболлари таҳлил қилинган.

Муаллиф мавзунни етти асосий йўналиш бўйича кўриб чиқади. Хусусан, “Мустақиллик — энг олий нёъмат”, “Президент: Ватан, халқ ҳимоячиси ва тимсоли”, “Ўзбек мўъжизаси ҳақида”, “Инновацион ташаббус — таълимот қалити”, “Миллий контент — ҳаётимиз кўзгуси”, “Янги Ўзбекистон давлатчилиги ва миллий суверенитети — тараққиётнинг асосий шарти ва гарови”, “Маданият ва санъат жамият ҳаётининг маънавий қиёфаси омили — истиқболи, иқболи демак” каби бўлимлар китобнинг асосий мазмун-моҳиятини белгилаб берган.

“Янги Ўзбекистон бунёдкори” асарида бугунги шиддатли ва таҳликали замонда давлатимиз раҳбари Шавкат Мирзиёевнинг тобора юксалиб бораётган сиёсий имижига, обрў-эътибори мамлакатимизнинг дунё миқёсидаги нуфузи ортishiга бевосита хизмат қилаётгани алоҳида урғуланган.

“Давлат эркинлигини Конституция ва қонунлар орқали таъминлайди. Бироқ эркинликдан фойдаланиш малакасини ким шакллантиради? Бу вазифа — бутун жамиятнинг иши. Кўпроқ эса ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар, таълим, маданият, тиббиёт ва албатта, медиа тизимлари зиммасига тушади. Ҳаёт дарё суви каби ҳеч қачон бир ерда туриб қолмайди — ўзгарувчан! Ўзгармаса, бир жойда депсиниб қолса, ҳамма иш орқага кетади. Шунинг учун Худо инсонни қомилликка интилувчи қилиб яратган. Демак, жамиятга ҳам ривожланиш хосдир”, деб ёзади муаллиф.

Истиқлол одимлари эл-юрт ҳаётининг барча жаҳалларини қамраб олмоқда. Бу йўлдаги энг муҳим таянч, қўллаб-қувватлов савол ва муаммоларнинг ечими эса матбуот ҳамда ОАВда ўз аксини топади. Сўнгги йилларда, эътироф этиш

жоизки, муайян даражада босма нашрларга ҳам жиддий эътибор қаратилмоқда. Аммо бугунги кунда яна бир долларб масала тўсиқ бўлиб турибди. Бу — матбуот тарқатиш ва китоб савдоси тизимидаги камчиликлардир.

Профессор Карим Норматов китобда оммавий ахборот воситалари, жумладан, босма нашрларнинг келажагини таъминлаш, уларни ўқувчига қизиқарли ва мазмундор ҳолда етказиш борасидаги дадил фикр-мулоҳазаларини илгари суради. “Янги Ўзбекистон бунёдкори” асарида янги даврдаги медиа тарихи ҳамда юртимизда олиб борилаётган медиасиёсатнинг асл моҳияти аниқ далиллар асосида теран очиб берилади.

Биз тизимли ислохотларнинг муҳим маррасига яқинлашмоқдамиз. Бундан ўн йил олдин очқилиқ, инклюзивлик ва прагматизмга таянган ҳолда Янги Ўзбекистонни барпо этишни бошлаган эдик. Ўтган давр мобайнида узок муддатли тараққиёт учун мустаҳкам пойдевор — қулай ишбилармонлик муҳити, барқарор агросаноат базаси ҳамда барча соҳа ва тармоқларда янги инфратузилмалар барпо этилди ва бу жараён давом этмоқда.

“Дунёда мамлакатлар кўп, халқлар кўп. Уларнинг ҳаммаси ҳам мустақил, озод эмас. Ўша мамлакатлар, миллатлар тарихига кўз ташласангиз, улар ўз эркини бировларнинг қўлига бериб қўйганига, тўғрирогига, бошқаларнинг интеллектуал қудратига қарам бўлиб қолганига гувоҳ бўламиз. Чукчурроқ эътибор берилса, ўша даврларда улар маърифатдан, маънавият ва маданиятдан узоқлашган эди. Бунинг оқибатида тараққиётдан ортда қолишган. Лоқайдиликка, бепарволикка берилиб, ёшлар таълим-тарбияси аросатда қолган. Натижада ўз-ўзларини қўлликка маҳкум этишган”, деган мушоҳадалар, шубҳасиз, эътиборга лойиқ.

Ўттиз беш йиллик мустақил тараққиёт воқеалиги шундан далолат беради: матонатли, мард ва олижаноб халқимиз ягона мақсад атрофида бирлашиб, фидокорона меҳнат қилмоқда ҳамда ёруғ келажагимиз пойдеворини яратмоқда! Сиёсий эсселардан иборат ушбу тадқиқот илмий-амалий нуктаи назардан чукчур таҳлил этилиб, нашрга тайёрланган бўлиб, у нафақат тадқиқотчилар, балки кенг китобхонлар оммасига мўлжалланган.

Нодир БЕК, журналист.

МУЛОҲАЗА

5 БАҲО НИМАНИ ҲАЛ ҚИЛАДИ?

Орасида “тўрт” баҳоси ҳам бўлган шаходатномасини қўлида тутганча, у илкис кўзига ёш олди. Кўз остидан атрофга разм солаётган устоз қаддини эғиб, ҳиқиллаб турган ўқувчига қаради ва унинг ёқасидаги битирувчилик лентасини тўғрилар экан: — Кувонч ёшларими бу? — деди. — Устоз, мен доим аъло ўқишга ҳаракат қилдим, лекин баҳоларим бундан мустасно...

— Мен сизларга доим айтганман, баҳо ҳеч нарсани ҳал қилмайди... — Йўқ, ҳал қилади, устоз! — деди у юзидаги ёшларни артар экан. — Мен чет элга ўқишга ҳужжат топширдим, у ерда баҳоларимга ҳам қаралади. Тўғри, “IELTS” сертификатим бор, лекин... — Сен кўнглингни кенг қил, — деди устоз. — Ҳали ўқишга кириб, ҳушхабар етказгани келасан. Муҳим, талаба бўлганидан сўнг ўз мутахассислигинг бўйича чукчур назарни ва амалий кўникмага эга бўлгин.

Одатда, мактаб баҳолари кўпчилик ўқувчилар ва ота-оналар учун энг муҳим мезонлардан бири сифатида кўрилади. “5 олдингми?”, “Атtestат қандай чиқди?” каби саволлар гўёки бутун келажақни ҳал қиладигандек туюлади. Аслида эса бу масала анча мураккаб ва бир ёқлама эмас. Мактабдаги баҳолар ўқувчининг маълум бир вақт оралиғида ўқиган фанларни қанчалик ўзлаштирганини кўрсатади, ҳолос. Аммо бу ҳолат унинг келажақдаги муваффақияти ёки қобилиятини тўлиқ белгилаб бера олмайди.

Ўзбекистонда олий таълим муассасаларига кириш, асосан, тест синовлари орқали амалга оширилади. Яъни, олий таълим масканларига қабул қилишда мактаб атtestатидagi баҳолар эмас, балки кириш имтиҳонларидаги натижалар асосий ҳал қилувчи омил ҳисобланади. Баъзи йилларда айрим йўналишлар бўйича атtestат баҳолари ёки сертификатлар (масалан, чет тилини билиш сертификатлари) қўшимча устунлик сифатида инобатга олиниши мумкин, лекин бу умумий тизимда асосий роль ўйнамайди. Демак, “5” баҳога ўқиган ўқувчи ҳам, ўртача ўзлаштирган ўқувчи ҳам кириш имтиҳонларида тенг шароитда беллашади.

Аслида, мактаб ва олий таълим ўқоқуларидagi баҳоларни бир тарозига қўйиб бўлмайди. Уларнинг аҳамияти инсоннинг қайси мақсад сари



интилаётганига қараб ўзгаради. Мактаб баҳолари кўпроқ умумий билимни ўзлаштириш, интизом ва асосий пойдеворни шакллантиришга хизмат қилади. Лекин улар кўп ҳолларда яқиний ва ҳал қилувчи омилга айланмайди. Айниқса, олий ўқув юртига киришда асосий эътибор тест ва имтиҳон натижаларига қаратилади.

Университет босқичига келганда эса масала ўзгаради. Чунки бу ерда баҳолар фақат “ўтиш” учун эмас, балки келажақдаги илмий фаолият учун ҳам муҳим аҳамият касб этади. Айниқса, магистратура, “РhD” ёки илмий изланишларни давом эттиришни режалаштирганлар учун “GPA” (ўртача ўзлаштириш баҳоси) жуда катта роль ўйнайди. Хорижий университетларнинг магистратура ва грант дастурларига қабул жараёнида ҳам юқори “GPA” талаб қилинади ва бу номзоднинг барқарор ўқиганини кўрсатувчи асосий мезонлардан бири саналади. Шу билан бирга, чет элда таҳсил олиш ёки грант ютишни мақсад қилганлар учун ҳам баҳолар муҳим. Мактаб босқичидаги яхши натижалар ва сертификатлар баҳолаватрига киришда ёрдам берса, университетдаги “GPA” эса грантлар, стипендиялар ва магистратурага қабул қилинишда катта устунлик беради. Чунки халқаро дастурлар фақат бир марталик натижага эмас, балки бутун ўқиш давомидаги барқарорликка эътибор қаратади.

Халқаро таърибага назар ташланса, вазият бироз бошқача эканлини кўриш мумкин. Масалан, АҚШ ва Европадаги кўплаб университетларда “GPA” жуда муҳим роль ўйнайди. Буюк Британия ва бошқа Европа давлатларида “IELTS” ёки “TOEFL” каби тил сертификатлари билан бир қаторда академик кўрсаткичлар ҳам бирга-лиқда баҳоланади. Германия каби давлатларда эса “GPA” тизими (1.0-4.0) ўқишга киришда жуда ҳал қилувчи аҳамиятга эга. Яъни, дунёнинг турли мамлакатларида мактаб ёки коллеждаги баҳолар маълум даражада эътиборга олинади, лекин у ҳар доим ҳам ягона ва мутлақ омил ҳисобланмайди.

Қизиқ томони шундаки, ҳаётий мисоллар кўп ҳолларда “фақат аълочилар муваффақиятли бўлади” деган қарашни инкор этади. Масалан, жаҳонга машҳур тадбиркор, миллиардер Билл Гейтс университетни тугатмаган бўлса-да, дунёдаги энг йирик технологик компаниялардан бирига асос солган. Стив Жобс ҳам коллежни аяқламаган, лекин бутун дунёда технология ва дизайн тушунчасини тубдан ўзгартириб юборган. Марк Цукерберг эса университетни тарқ этиб, глобал ижтимоий тармоқ яратди. Бироқ бу “баҳолар умуман керакмас” дегани эмас. Айрим тадқиқотларга кўра, юқори “GPA” билан тамомланган талабалар кейинги 5-10 йил ичида барқарорроқ даромадга эга бўлиш эҳтимоли юқорироқ бўлади. Аъло баҳо, одатда, интизом, режали ишлаш ва тизимли ўрганиш кўникмасини шакллантиради. Лекин бу ҳам муваффақиятнинг ягона кафолати эмас.

Аслида, энг катта фарқ баҳода эмас, балки фикрлаш тарзида номоён бўлади. Мактабни “5” баҳоларга тугатганлар кўпинча тизимга мослашган ва тартибли ишлашни ўрганган бўлишади. Ўртача ёки пастроқ баҳо олган, аммо кейинчалик катта ютуқларга эришганлар эса кўпинча ижодий фикрлаш, тавakkал қилиш ва ўз йўлини топа олиш қобилияти билан ажралиб туришади. Шу сабабли ҳам ҳаётда иккала тоифадаги инсонлар муваффақиятга эриша олади, фақат уларнинг босиб ўтадиган йўллари фарқ қилади.

Ҳозирги замонавий таълим тизимида аста-секин баҳодан кўра компетенция (амалий кўникма ва билим) муҳимроқ аҳамият касб этмоқда. Яъни “GPA”, тил сертификатлари, амалий лойиҳалар, портфолио ва таъриба каби омиллар университетга киришда ҳамда кейинги босқичларда катта ўрин эгалламақда. Айниқса, чет элда ўқиш ёки грант ютишда фақат баҳо эмас, балки яхлит профиль — билим, кўникма ва ижтимоий фаоллик биргалиқда баҳоланади.

Хуллас, мактаб баҳолари муҳим, лекин улар инсон келажагини тўлиқ белгилаб берадиган ягона мезон эмас. Улар шунчаки бошланғич босқичдаги кўрсаткич, ҳолос. Асосий йўл эса мактабдан сўнг — олий илм даргоҳларида, ҳаётий таъриба орттириш ва ўз устида мунтазам ишлаш жараёнида бошланади. Баҳолар эшикни очиб бериши мумкин, аммо ичкарида қандай йўл тутиш фақат инсоннинг ўз қўлида.

Фарангиз АБРУЕВА.

ТААССУФ

Кун давомида шаҳар бўйлаб қатнайдиган ҳар бир автобусда деярли бир хил манзарага гувоҳ бўламиз: кимдир шошганча валидаторга картасини босади, кимдир эса атрофдагиларнинг эътиборсизлигидан фойдаланиб, тўлов қилмасдан секингина тушиб кетади. Бугун 1700 сўм арзимаган маблағдек туюлиши мумкин. Аммо кунига минглаб йўловчилар томонидан тўланмай қолаётган ушбу кичик сумма ортида катта бир тизим барқарорлиги ва жамиятимиздаги масъулият ҳисси ётибди. Нега хизмат кўрсатиш сифатини талаб қиламиз-у, лекин оддийгина тўлов маданиятига амал қилишда оқсаймиз?



АВТОБУСДАГИ “КЎРИНМАС” ЙЎЛОВЧИЛАР

Бугунги кунда автобусларда пул тўламасдан кетиш ҳолатлари тез-тез кузатишмоқда. Илгарилари чиптачилар автобусдаги тўловларни ўзлари назорат қилишарди. Вақт ўтиб, электрон тизим жорий этилгач, бу масъулият ҳайдовчи зиммасига тушди. Ваҳоланки, ҳайдовчининг асосий вазифаси йўл ҳаракати хавфсизлигини таъминлашдир: у бир вақтнинг ўзида ҳам рулни бошқариб, ҳам ким йўл ҳақини тўлагани-ю тўламаганини назорат қилполмайди. Йўлқира тўламай кетадиган ҳар бир йўловчи сабабли корхоналарнинг кунлик даромади сезиларли даражада камаяди.

Молиявий тақчиллик эса, биринчи навбатда, хизмат кўрсатиш сифатининг ёмонлашувида олиб келади: автобусларнинг ўз вақтида техник кўрикдан ўтказиш, уларга сифатли ёқилғи қуйиш ҳамда эскирган эҳтиёт қисмларини алмаштириш имконияти чекланади. Натижада йўналишлардаги автобуслар сони қисқариб, бекатларда куттиш вақти узаяди, салонларда эса тирбандлик ортади. Бундан яна йўловчиларнинг ўзи азият чекади. Тўлов қилинадиганлар келтириб чиқарган молиявий муаммолар янги ва шинам автобусларни харид қилиш, ёз кунларида совитиш тизимини тўлиқ

ишлатиш ҳамда ҳайдовчиларнинг иш ҳақини ошириш каби режаларни ҳам ортага суради.

Маълумотларга кўра, Ўзбекистонда автобусларда йўл ҳақини тўламаганлик учун жарима миқдорини ошириш режалаштирилмоқда. Бу ҳақда Тошкент шаҳар йўловчи ташишни мониторинг ва назорат қилиш корхонаси директори Муҳаммадjon Қаҳҳоров “Ўзбекистон 24” телеканалига берган интервьюсида маълум қилди. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2026 йил 3 июндаги “Шаҳар йўловчи транспорти тизимини янада такомиллаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги қарорига мувофиқ, 2026 йил 1 сентябрдан бошлаб пойтахт жамоат транспортида йўловчилар салонга чиққан захоти йўл ҳақини тўлаши талаб этилмоқда. Тўловни амалга оширмаганлар “чиптасиз йўловчи” сифатида қайд этилиб, уларга нисбатан жарима қўлланилади. Бу жараёнда назоратчилар махсус планшетлар ёрдамида йўловчининг транспорт ёки банк картаси орқали тўлов ўтказганини текширади.

Ҳозирда автобусда чиптасиз юрган йўловчиларга нисбатан Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекснинг 144-моддасига асосан маъмурий

баённома расмийлаштирилиб, БҲМнинг 10 фоизи миқдорида жарима солинади. Муҳаммадjon Қаҳҳоровнинг таъкидлашича, янги тартибдан қўзланган асосий мақсад йўлқира тушумларининг тўлиқлигини таъминлаш, автобуслар қатновида шаффофликни ошириш ва йўналишлар ҳаракатини мувофиқлаштиришдан иборат. Шунингдек, ҳар бир бекат ва вақт кесимида йўловчилар оқими чукчур таҳлил қилиниб, жамоат транспорти фаолиятини тўғри режалаштириш имконияти яратилади. Унинг берган маълумотларига кўра, 2026 йилнинг дастлабки етти ойида 82 мингдан ортиқ чиптасиз йўловчи аниқланиб, ушбу ҳуқуқбузарликлар учун улардан жами 2 миллиард сўмдан зиёд жарима ундирилган.

Инсофни ҳар кимнинг ўзига берсин, деган гап бор. Лекин йўлқира ҳақини виждонан тўлаш виждоний ишга айланиши лозим. Токи ҳар биримиз “Битта мен тўламасам нима бўпти?” қабилидаги худбинона фикрдан воз кечмас эканмиз, биз орзу қилган тартиб ва маданият қарор топмайди.

Дурдона САЙФИТДИНОВА,
Ўзбекистон Миллий университети
2-босқич талабаси.

ТАЛҚИН



— Мен ҳайратданман. Мен даҳшатданман.
— Нимага?

— Инсоннинг ҳеч қандай айби бўлмай туриб, ҳатто гуноҳини ўзи ҳам билмасдан, унинг устидан суд ҳукми чиқарилса-ю, у ҳеч қачон айби нималигини билмасдан, ўзининг айб-синоҳларини ёшотлаш учун тинчмисиз ҳаракат қилса ва охири-оқибат ҳеч нарсани билмай туриб, ҳаёт билан ёзболашса! Бунига устима, у зиндонбанд ҳам еттилмаган. Озодликда. Аммо бундай ҳаётдан зиндонда яшаш яхшироқ эмасми?

Аслини олиб қараганда, бу ҳаётда ҳаммамиз ўз гуноҳларимиз нимадан иборат эканлигини билмай яшаймиз. Ўзимизни оқлашга уринамиз. Франц Кафканинг “Жараён” романида бу ҳолат ўз аксини топаган.

Мен бу романини жуда қийналиб ўқидим. Ҳар бир сўзини баъзида уч марта, баъзан қайта-қайта такрорлаб ўқидим. Сабаб асарнинг тушунарсиз эканлигида эмас. Ёки қандайдир мавҳумлик ҳам йўқ. Назаримда, асар таржимаси жуда оғир бўлган. Ўзбек тилининг энг тушунарсиз тури билан ўғирлган, деса ҳам бўлади. Тўғри, асли Австрида тутилган буюк ёзувчининг услуби жуда мураккаб. Тушуниш, англаш, “ҳазм қилиш” учун уни кўп ўқиш ва уқиш керак. Ёзувчининг фалсафий мушоҳадаси жуда кенг.

Мен бир қанча асарлар таржималарини ўқиб, одамнинг сабрини синайдиган таржимонлардан иборат рўйхатни шакллантирганман. Улар сони яна биттага ошганига айнан шу асар сабаб бўлди, дейишми мумкин. Масалан, “сурат” ўрнига “суверат” сўзини ўқиганимда фиғоним фалакка чиқар (чунки бу сўз “қўриниш”, “жозиба”, “хусн”, “малоҳат” маъноларини англатиб, ҳеч қачон “сурат”, “портрет” ё “расм” маъносини бермайди), ёки “ўсмоқчилаб” сўзини ҳазм қилолмасдан хуноб бўлардим. Бундай сўзлар кўп эди, шунинг учун уларни охири ўз талқинида ўқишга урина бошладим ва бу борарида таржимондан миннатдор бўлишим керак.

Асар қаҳрамони Йозеф К. менга жадидларимизни эслатди. Гуноҳи нималигини билмай туриб, замоннинг қойдайлиги ва ўз жараёнларининг қандай кетаётганидан беҳабар бир ҳолатда қурбон бўлганлиқларини К. тақдир билан айна бир хил ҳодиса деб ҳисоблайман. Албатта, бундай воқеаларга дунёнинг турли бурчакларидан минглаб мисоллар келтириш мумкин. Лекин менинг ҳаёлимга келгани шу бўлди.

Китобнинг илк саҳифаларидаги сўзбошига ҳам эътирозим бор. Сузбошида асарнинг барча тафсилотлари айтилиши шарт эмас эди. Чунки ўқувчидаги мутлоаа завқига бу

ўз таъсирини ўтказмай қолмайди. Яна бир дунё имловий хатолар...

Бу мулоҳазалардан ушбу асарни ўқиганимда олган таассуротларим салбий экан, деган фикрга боришингизни ҳам истамайман. Чунки асар мукаммал тарзда ёзилган. Персонажлардаги тақаллуф ва мулоҳазакорлик, ўзини тутиш каби ҳолатлар Европадаги жамият ахлоқи ҳақида китобхонга кўп маълумот бера олади. Балки, бир неча йиллардан кейин “Жараён”ни яна бир мартаба ўқиб кўрарман. Чунки баъзида инсонларнинг айрим асарларга руҳан тайёр эмаслиги туфайли шошлинч хулоса чиқаришларининг гувоҳи бўлганман ва ўзимда ҳам бу ҳолат кўп кузатилади. Биринчи марта Румийни ўқиётган инсон ҳеч қачон унинг фикрлари моҳиятини тўлалигича тушуналмайди. Ёки Толстойнинг “Уруш ва тинчлик” асарини ёш авлод орасида қирқ varaқдан бирданига ўтиб, охиригача ўқиганларни ҳали-бери учратмадим.

Кафканинг “Жараён”ни инсониятнинг азалий ҳаёт йўли манзарасига ҳам мос келди. Одамлар аввалига ҳар нарсани билмайдилар, ўқийдилар, изланадилар, ўз тақдирлари “ҳукми”ни енгиллатиш учун тинмасдан ҳаракат қиладилар. Худди шундай! Муаллифнинг саломатлиги ҳақидаги маълумотни билганлигим туфайли асарни унинг ҳолатига тушгандек ўқидим. Қаттиқ хасталиқдан азият чекаётган беомор сингари.

Шу орада бир воқеанинг гувоҳи ҳам бўлдим. Бир чекка қилшпоққа шў юзасидан борганимда, ёши тахминан ўн бешлабда бўлган бир йигитчанинг қўлида “Жараён”ни кўриб қолдим. У билан асар ҳақида суҳбатлашгим келди ва ундан “Ҳозир қаерига келдинг? К. қандай ахволда?” деб сўрадим. У менга ҳайратланиб қараб: “Мен ҳали ўқишни бошлаганим йўқ!” дея жавоб берди. Унга асар оғирлик қилишини тушуни-тиргандек бўлдим. Менимча, у китобни номига қўлига олиб юрганга ўхшади. Балки, энди ўқигандир? Лекин қандай хулоса чиқаргани менга қоронғи.

Хуллас, “Жараён” ўз ниҳоясига етди. Лекин “жараён” ҳар доим давом этаверади. Ҳеч ким ўз гуноҳини билмайди, лекин ҳамма бир хил маҳкумлар қаторида. Маҳкумлар учун эса атрофдаги барча унинг “жиноят иши”га дахлдордек туюлаверади...

Шаҳзод КЕНЖАЕВ,
Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети
халқаро муносабатлар факультети талабаси.

ҲАМКОРЛИКДА ЯНГИ МИНТАҚАВИЙ ТАФАККУР САРИ

1-6

Фарғона водийси Ўзбекистон, Қирғизистон ва Тожикистон халқларини тарих, маданият, қўшничилик ва муштарак тақдир билан боғлаб турган макондир. Бу ҳудудда тинчлик ва барқарорликни мустаҳкамлаш фақат давлатлар ўртасидаги дипломатик муносабатлар эмас, балки аҳоли фаровонлиги, иқтисодий тараққиёт ва халқлар ўртасидаги ишонч билан ҳам чамбарчас боғлиқ. Фарғона тинчлик форумлари ана шу эҳтиёждан келиб чиқадиган минтақавий мулоқот майдони сифатида муҳим аҳамият касб этади.

Бу йилги форум Хўжанд декларациясининг қабул қилинганига бир йил тўлиши муносабати билан ташкил этилгани алоҳида эътиборга молик. Ўзбекистон, Тожикистон ва Қирғизистон ўртасидаги дўстлик ва ҳамжиҳатликнинг янги даврини бошлаб берган ушбу тарихий декларация Марказий Осиёда ўзаро ишонч, тинчлик ва умумий тараққиётга қаратилган сиёсий ироданинг муҳим ифодаси сифатида қаралади.

Маълумки, 2025 йил 31 март куни Хўжанд шаҳрида Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев, Тожикистон Республикаси Президенти Эмомали Раҳмон ва Қирғиз Республикаси Президенти Саидир Жапаров иштирокида уч томонлама саммит бўлиб ўтди. Унда уч давлат чегаралари туташган нукта тўғрисидаги шартнома ва Абадий дўстлик тўғрисидаги Хўжанд декларацияси имзоланди. Бу воқеа Марказий Осиё давлатлари муносабатларида муҳим сиёсий ва дипломатик босқич бўлди.

Энг муҳим жиҳати шундаки, декларациянинг аҳамияти фақат бугунги кун билан чекланмайди, бу — келажак авлодлар учун тинчлик ва ҳамжиҳатликни мустаҳкамлашга қаратилган сиёсий мажбуриятдир. Бу келишувнинг тарихий аҳамиятини, аввало, унинг рамзий мазмунини ва минтақавий ҳамкорлик учун очган имкониятлари орқали англаш мумкин. Ушбу ҳужжат уч давлатнинг дўстлик ва яхши қўшничиликни мустаҳкамлашга қаратилган умумий сиёсий иродасини ифодалади. Чегара масалаларини музокара ва келишув асосида ҳал этишга интилиш эса минтақада тинчлик таъминлашнинг муҳим дипломатик воситаси десак, хато бўлмайди.

Хўжанд декларацияси Ўзбекистон, Тожикистон ва Қирғиз Республикаси муносабатларини фақат сиёсий мулоқот билан чекламасдан, иқтисодий ва гуманитар соҳаларда ҳам ривожлантириш учун муҳим сиёсий замин яратди.

Биринчидан, чегараолди савдоси ва транспорт алоқаларини ривожлантириш учун қулай шароит шакллантириш имкони кенгайди. Аҳоли ва тadbиркорлар ўртасидаги алоқаларнинг осонлашиши маҳаллий иқтисодиётга, хизмат кўрсатиш соҳасига ва иш ўринларига ижобий таъсир кўрсатиши мумкин.

Иккинчидан, сув ва энергетика масалаларида ҳамкорликнинг аҳамияти ортади. Фарғона водийсида сув ресурсларидан оқилона фойдаланиш, қишлоқ ҳўжалиги ва энергетика соҳаларида ўзаро манфаатларни ҳисобга олиш давлатлар ўртасида доимий мулоқотни талаб этади. Мавжуд келишувларни амалга ошириш ана шу мулоқотнинг амалий йўналишларидан бири саналади.

Учинчидан, маданият, таълим, илм-фан ва туризм соҳаларидаги алоқалар халқлар ўртасидаги ўзаро тушунишни мустаҳкамлайди. Чунки давлатлараро дўстликнинг барқарорлиги фақат расмий учрашувларга эмас, балки оддий фуқароларнинг кундалик ҳаётидаги ишонч ва ҳамкорликка ҳам боғлиқ. Шу боисдан Хўжанд декларациясининг мазмунини англашда инсон манфаатини марказга қўйиш муҳим. Чегара ҳудудларида яшовчи оилалар, савдогарлар, фермерлар, талабалар ва меҳнаткашлар учун яхши қўшничилик, аввало, кундалик ҳаётдаги қулайлик ва хавфсизликдир.

Тахлилчиларнинг фикрига кўра, Париж ва Рим шартномалари Европа интеграциясининг ҳуқуқий пойдеворини яратган бўлса, Марказий Осиёда Хўжанд декларацияси уч давлат ўртасидаги янги муносабатлар босқичини белгиламақда. Бир сўз билан айтганда, бу тарихий келишувни Марказий Осиёда ҳамкорликни ривожлантириш учун муҳим сиёсий асослардан бири дейиш мумкин. Унинг аҳамияти уч давлат муносабатларидан ташқарида ҳам намоён бўлади: чегаравий масалаларни тинч йўл билан ҳал қилиш, ўзаро манфаатларни уйғунлаштириш ва минтақавий мулоқотни кучайтириш бошқа ҳамкорлик жараёнлари учун ҳам аҳамиятли тажриба ҳисобланади.

ТИНЧЛИК ФОРУМЛАРИ – ЖАМИЯТЛАР ОВОЗИ

Хўжанд декларациясининг тарихий аҳамияти уч мамлакат халқлари ўртасидаги дўстликнинг амалий натижалар билан бойиб боришида намоён бўлмоқда. Бунда фуқаролар мулоқоти, маҳаллий ташаббуслар ва жамоатчилик дипломатиясига ҳам эътибор қаратиш зарур. Маданий тadbирлар, ёшлар алмашинуви, қўшма таълим дастурлари ва журналистлар ҳамкорлиги давлатлар ўртасидаги яқинлиқни жамият ҳаётига олиб киришга хизмат қилади.

Фарғона тинчлик форумлари мана шу эзгу мақсадларнинг муҳокамасига қаратилгани



билан ҳам янада аҳамиятли. Навбатдаги форумнинг Тожикистонда ўтказилиши муҳим келишув атрофидаги мулоқотнинг тизимли давом этаётганини кўрсатди. Бу жараёнда таҳлил марказлари, халқаро экспертлар, илмий доиралар, жамоатчилик ва оммавий ахборот воситалари вакилларининг фаол иштироки ҳамкорликни фақат давлатлараро даражада эмас, балки жамиятлар ўртасида ҳам мустаҳкамлашга ҳисса қўшади. Шу маънода, анъанавий тус олаётган Фарғона тинчлик форумлари давлатларнинг сиёсий ҳамкорлиги намоёнишигина эмас, балки жамиятларнинг ҳам овози, дейиш мумкин.

Бу галги форум “Фарғона водийси: тинчлик, ишонч ва фаровонлик макони” мавзусига бағишланди. Ўзбекистон Республикасининг Фарғона вилояти, Қирғиз Республикасининг Боткен вилояти ва Тожикистон Республикасининг Суғд вилояти раҳбарлари иштирок этган форумда минтақавий ҳамкорликнинг устувор масалалари муҳокама қилинди. Хусусан, ривожланиш жараёнларининг олдиндан прогноз қилинадиган ва изчил бўлишини таъминлаш, иқтисодий боғлиқлик ва ўзаро манфаатли ҳамкорлик, савдо, саноат ва иқтисодий алоқаларни кенгайтириш муҳокамаларнинг марказида бўлди. Нуфузли анжуманда сўз олган халқаро экспертлар ўз чиқишларида Ўзбекистон Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Марказий Осиёда тинчлик ва барқарорликни таъминлаш борасидаги ташаббуслари ва сиёсий фаоллигини алоҳида эътироф этишди.

Форумда табиий ресурслар ва экологик ҳамкорлик, ресурслардан оқилона фойдаланиш, чегараолди экологик масалаларни биргаликда ҳал этиш, инсон капитали ва илмий алоқалар, таълим, фан ва таҳлил марказлари ҳамкорлигини ривожлантириш бўйича қизгин мулоқотлар кечди. Давлатларнинг ўзаро ҳамкорлигида жамоатчилиқнинг иштироки, ёшлар, хотин-қизлар, фуқаролик жамияти ва маҳаллий жамоаларнинг тинчлик кун тартибидagi ўрнини кучайтириш юзасидан фикр алмашилди.

Оммавий ахборот воситалари ҳамкорлиги, уч мамлакат журналистлари ва медиа ташкилотлари ўртасида профессионал алоқаларни кенгайтириш масаласи Иккинчи Фар

ғона тинчлик форумининг алоҳида мулоқот мавзуси бўлди. Муҳокамаларда минтақавий ҳамкорликни таъминлашда журналистлар зиммасига катта масъулият юкланиши таъкидланди. Оммавий ахборот воситалари уч мамлакатдаги ижобий тажрибалар, умумий муаммолар ва уларнинг ечимлари ҳақида ҳолис, далилларга асосланган материаллар тайёрлаши орқали халқлар ўртасидаги ишончни мустаҳкамлашга ҳисса қўша олиши қайд этилди. Мунозараларда иштирок этган Ўзбекистон, Қирғиз Республикаси ва Тожикистон журналистлари давлатлар ўртасидаги медиаҳамкорлик умумий тарих, муштарак манфаатлар ва минтақавий тараққиёт сари муҳим қадам, деган фикрда яқдил бўлдilar.

Дарҳақиқат, бугун уч мамлакат журналистлари олдида халқларимизнинг тарихий яқинлигини замонавий ахборот маконида янада мустаҳкамлашдек муҳим вазифа турибди. Зеро, журналистика нафақат воқеаларни ёритиш, балки одамлар ўртасида мулоқот ўрнатади, жамиятда фикр уйғотади, халқларни бир-бирига яқинлаштиради.

Фарғона водийси — шунчаки географик ҳудуд эмас. У асрлар давомида турли халқлар бир маконда яшаб, бир-бирининг маданияти, урф-одатлари ва қадриятларини бойитиб келган ноёб тарихий маскандир. Водий аҳолисининг ҳаёти бир-бири билан чамбарчас боғлиқ. Сув ресурслари, экология, қишлоқ ҳўжалиги, тadbиркорлик, савдо-сотик, таълим, ёшлар бандлиги ва маданий алоқалар — буларнинг барчаси минтақанинг бугунги кунини ва эртанги тараққиётини белгилайдиган масалалардир.

Ушбу мавзуларнинг кўпчилиги давлат чегаралари билан чекланмайди. Бир ҳудуддаги экологик ўзгариш, сувдан фойдаланиш ёки иқтисодий фаоллик бошқа ҳудуд аҳолисининг ҳаётига ҳам даҳл қилиши мумкин. Шу боис бундай жараёнларни ҳар бир мамлакат журналистлари алоҳида эмас, балки ўзаро ахборот алмашган ҳолда, турли нуктаи назарларни инобатга олиб ёритиши муҳим. Масалан, журналистларнинг чегараолди савдоси, кичик бизнес, транспорт, туризм ва ёшлар бандлиги ҳақидаги қўшма материаллари минтақадаги иқтисодий алоқаларнинг инсон

лар ҳаётига таъсирини очиб беришга хизмат қилади.

Ахборот оқими тезлашган бугунги кунда баъзан текширилмасдан тарқатилган, нотўғри талқин қилинган маълумотлар жамоатчиликда тушунмовчилик ва асоссиз хавотирларга сабаб бўлиши мумкин. Айниқса, чегараолди муносабатлари, сув ресурслари, миграция ва ижтимоий масалаларни ёритишда журналистнинг масъулияти янада ортади. Бундай мавзуларда фактларни текшириш, ишончли манбаларга таяниш, воқеаларни тўлиқ контекстда кўрсатиш ва инсон қадр-қимматини ҳурмат қилиш муҳим.

Шу нуктаи назардан келиб чиқиб, Иккинчи Фарғона тинчлик форумида Ўзбекистон, Қирғиз Республикаси, Тожикистон медиа тузилмалари ва оммавий ахборот воситалари ўртасида ҳамкорликни ривожлантириш муҳимлиги кўп бора эътироф этилди. Таъкидланганидек, уч давлат журналистларининг ўзаро тажриба алмашиши, мураккаб мавзуларда биргаликда ишлаши ва касбий этика масалаларини муҳокама қилиши минтақавий ахборот муҳитининг сифатини оширишга ёрдам беради.

ҲАМКОРЛИК – ЖУРНАЛИСТЛАР УЧУН ЯНГИ ИМКОНИЯТ

Фарғона водийсидаги халқларнинг ўзаро яқин муносабатлари медиа соҳаси вакиллари учун янги уфқлар очади. Масалан, водийнинг бой маданий мероси журналистлар ҳамкорлиги учун яна бир катта имкониятдир. Бу заминда шаклланган адабий, меъморий, хунармандчилик ва маънавий анъаналар халқлар ўртасидаги тарихий алоқаларни ўрганишга имкон беради.

Масалан, уч мамлакат журналистлари биргаликда ҳужжатли фильмлар ёки водийнинг тарихий шаҳарлари, буюк алломалари, халқ хунармандчилиги ва анъаналари ҳақида туркум кўрсатувлар тайёрлаши мумкин. Бундай лойиҳаларнинг аҳамияти фақат ўтмишнинг эслаш билан чекланмайди. Улар бугунги авлодга умумий тарихий меросни англаш, маданий ҳилма-ҳиллиқни қадрлаш ва ўзаро ҳурмат туйғусини мустаҳкамлашга ёрдам беради.

Айниқса, ёшлар аудиторияси учун замонавий мультимедиа форматларида тайёрланган ҳужжатли фильмлар, видеолар ва ижтимоий тармоқлар учун махсус материаллар катта қизиқиш уйғотиши табиий. Бунда тарихий воқеаларни бир томонлама талқин қилишдан қочиб, ишончли манбаларга таяниш ва ҳар бир халқнинг маданий хотирасига эҳтиром билан ёндашиш зарур.

Минтақавий журналистика ҳамкорлигининг келажаги бугунги ёш мутахассисларга яратилаётган имкониятларга ҳам боғлиқ. Янги авлод журналистлари нафақат ахборот тўплаш ва тарқатиш, балки рақамли технологиялар, маълумотлар таҳлили, мультимедиа, халқаро коммуникация ва сунъий интеллект билан ишлаш кўникмаларига ҳам эга бўлиши керак. Ёш журналистлар бир-бирининг мамлакатини, маданиятини ва касбий муҳитини қанчалик яхши билса, келажакдаги ҳамкорлик учун шунчалик мустаҳкам асос шаклланади.

Шу боисдан, форум давомида ёш журналистлар учун қўшма маҳорат дарслари, стажировкалар, ёзги мактаблар ва ёшлар ме

диалаторияларини ташкил этиш бўйича таклифлар илгари сурилди. Бундай дастурларда фактчекнинг, журналистика этикаси, медиа ҳуқуқи, рақамли хавфсизлик ва сунъий интеллектдан масъулиятли фойдаланиш масалаларига алоҳида эътибор қаратиш лозимлиги билдирилди.

2022 йилда Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси ва Тожикистон Журналистлар уюшмаси ўртасида ўзаро ҳамкорлик меморандуми имзоланган. Форумдаги муҳокамаларда мазкур ҳужжат доирасидаги амалий ҳамкорликни янада мустаҳкамлаш, хусусан, журналистлар иштирокида халқаро учрашувлар, конференциялар ва давра суҳбатлари ташкил этиш бўйича фикр алмашилди. Ўзаро халқаро ҳамкорлик лойиҳаларига Қирғиз Республикаси Журналистлар уюшмасини ҳам жалб этиш таклифи ўртага ташланди.

Форумда экспертлар томонидан билдирилган Фарғона водийси медиаҳамжамиятининг доимий фаолият юритувчи ҳамкорлик майдонини ташкил этиш таклифи ҳам эътиборга молик. Ушбу майдон уч мамлакат журналистлар ташкилотлари, таҳририятлар, олий таълим муассасалари ва медиа мутахассисларини бирлаштириши мумкин. Таклифга кўра, ҳар йили ҳамкорликнинг устувор йўналишлари белгиланиб, қўшма лойиҳалар режалаштирилади ва амалга оширилган ишлар сарҳисоб қилинади.

Шунингдек, Фарғона водийси медиаҳамжамиятининг йиллик форумини ўтказиш, журналистлар учун электрон ахборот алмашинуви майдонини яратиш, қўшма журналистик материаллар танловини ташкил этиш ва минтақавий медиа мактабини йўлга қўйиш мумкин. Бу ташаббусларни босқичма-босқич амалга ошириш келгусида медиаҳамкорлик соҳасида аниқ натижаларга эришиш имконини беради.

Бугун технологиялар журналистлар учун янги имкониятлар очмоқда. Масофадан туриб ҳамкорлик қилиш, маълумотлар алмашиш, биргаликда таҳлилий материаллар тайёрлаш ва мультимедиа махсуслотларини турли платформаларда тарқатиш тобора қулайлашмоқда. Фарғона водийси журналистлари ушбу имкониятлардан фойдаланиб, умумий мавзуларда қўшма подкастлар, видеолар, электрон махсус саҳифалар ва ҳужжатли фильмлар тайёрлашлари мумкин.

Рақамли ҳамкорлик платформаси эса журналистларга экспертлар билан алоқа ўрнатиш, тadbирлар ҳақида маълумот олиш, материаллар алмашиш ва қўшма лойиҳаларни мувофиқлаштиришда ёрдам беради. Албатта, рақамли технологиялардан фойдаланиш журналистларнинг касбий масъулиятини камайтирмайди. Аксинча, ахборотнинг ишончлилиги, шахсий маълумотларни ҳимоя қилиш ва сунъий интеллектдан фойдаланишнинг шаффофлигига бўлган талабни кучайтиради.

Бизнингча, Фарғона водийси журналистлари ҳамкорлигининг энг муҳим мезони ўтказилган тadbирлар ёки имзоланган ҳужжатлар сони бўлмаслиги керак. Асосий натижа одамларга керакли ахборотнинг кўпайиши, уларнинг умумий муаммолар ҳақида тўғри тасаввурга эга бўлиши ва турли жамоалар ўртасида мулоқотнинг кенгайишида намоён бўлиши лозим.

Биргаликда тайёрланган сифатли журналистик материаллар орқали тadbиркорлар янги имкониятлар ҳақида маълумот олиши, ёшлар таълим ва касб танлашга оид тажрибалар билан танишиши, маҳаллий жамоалар экологик ташаббуслардан хабардор бўлиши мумкин. Шу маънода, журналистларнинг ҳамкорлиги фақат касбий муносабатлар доирасида қолиб кетмасдан, минтақанинг ижтимоий ва гуманитар тараққиётига хизмат қиладиган амалий фаолиятга айланиши мақсадга мувофиқдир.

Шуни алоҳида айтиш мумкинки, Тожикистон Республикасининг Хўжанд ва Гулистон шаҳарларида бўлиб ўтган Иккинчи Фарғона тинчлик форуми Фарғона водийси халқларини боғлаб турган тарихий қўшничилик анъаналари бугун янги мазмун билан бойлётганини ҳамда уч давлат ўртасидаги ўзаро ҳамкорликнинг истикболли янги йўналишлари ва фойдаланилмаётган имкониятлар мавжудлигини кўрсатиб берди.

Форумдан келиб чиққан яна бир муҳим хулоса шуки, давлатлараро муносабатларнинг ривож топиши ва мустаҳкамланишида журналистларнинг касбий ҳамжиҳатлиги, очик мулоқоти ва биргаликдаги ижодий изланишлари алоҳида ўрин тутди. Зеро, яхши қўшничилик нафақат дипломатик мулоқот ва иқтисодий алоқаларда, балки одамларнинг бир-бири ҳақида қандай ахборот олиши, бир-бирини қандай тушуниши ва умумий келажак ҳақида қандай фикр юритишида ҳам намоён бўлади. Айниқса, Фарғона водийси журналистлари учун бу — янги имконият ва катта масъулият. Уни амалий ҳамкорликка айлантириш эса уч мамлакат медиаҳамжамиятининг муштарак вазифаси, десак, хато бўлмайди.

Шўҳрат ОРИНОВ,
Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси раиси.



ФАХРИЙ ЖУРНАЛИСТЛАРГА ЭҲТИРОМ

1-6

Оммавий ахборот воситалари учун контент тайёрлаш маркази ҳамда Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси ҳамкорлигида устоз ижодкорлар иштирокида тадбир бўлиб ўтди.



Журналистика соҳасининг фахрийлари таклиф этилган учрашувда миллий медианинг бугунги қиёфаси, ривожланиш тамойиллари ва истиқболлари ҳақида фикр алмашилди. Хусусан, устоз журналистларнинг соҳа равнақиға қўшган улкан ҳиссаси алоҳида эътироф этилди.

Мулоқотда бугунги кунда журналист олдиди турган янги талаблар, тезкор ва ишончли ахборот етказиш, замонавий медиа воситаларидан самарали фойдаланиш ҳамда касбий маҳоратни янада ошириш масалаларига эътибор қаратилди. Айниқса, журналистика касби масъулияти, сўз ва қаламга садоқат, ҳолилик ҳамда ҳаққонийлик каби мезонларни ёш авлодга синдиришда устоз ижодкорларнинг ўрни беқиёс экани таъкидланди.

ХОТИРА КЕЧАСИ БЎЛИБ ЎТДИ

Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси Бухоро вилояти бўлими ташаббуси билан Бухоро шаҳридаги Кўкалдош мадрасасида “Йўқотилмаган мерос” номли хотира кечаси ташкил этилди. Мазкур тадбир вилоят журналистикаси ривожига муносиб ҳисса қўшган, сермазмун ижоди, фидокорона меҳнати ва касбига садоқати билан соҳа тарихида ўчмас из қолдирган устозлар хотирасига бағишланди.

Тадбир доирасида 160 нафар марҳум ва фахрий устоз журналистнинг ҳаёти ҳамда ижодий йўли ёдга олинди. Уларнинг миллий матбуот соҳасидаги кўп йиллик фаолияти, халқ билан мулоқотдаги ўзига хос мактаби, долзарб мавзуларни ёритиш маҳорати ва ёш қаламкашларни тарбиялашдаги хизматлари эътироф этилди. Шу маънода, устозлар меросини асраб-авайлаш ва келажақ авлодга етказиш соҳа вакиллари зиммасидаги энг муҳим вазифалардан бири экани қайд этилди.

✓ НУҚТАИ НАЗАР

Ҳар йили республика ва маҳаллий босма оммавий ахборот воситаларига обуна мавсуми бошланиши билан мажбурий обунадан сўз очиб, матбуотимизга қарши ҳужум кампанияси бошланади. Маънавият сарчашмалари ҳисобланган газета-журналларга қарата турли таъна-дашномлар ёғдиришга тушиб кетишади.

Иш шу даражага етдики, бирон-бир муҳаррир қайсидир жамоага бориб: “Обуна...” дея гап бошласа, ўша ташкилот раҳбари сапчиб тушади.

Кейинги пайтларда турли сабабларга кўра, газета ва журналларнинг адади ҳамда ўқувчилари сони кескин камайди. Авваллари юз минглаб, ҳатто миллион нусхада чиққан нашрлар адади бугунга келиб атиги 3-4 мингга тушиб қолди. Рентабелли ишлаётган газета ва журналлар саноқли. Кўпгина нашрлар банкротлик ёқасига келиб, фаолиятини тўхтатди. Ҳар йили ўнлаб нашрлар ёпилиб кетаётганини, ойлаб, йиллаб чоп этилмаётганини яхши биламиз.

Майли, балки, бу билан осмон узилиб ерга тушмас: 5-10 минг нафар фидойи, ватанпарвар, истеъдодли журналист ишсиз қолса, ўқувчилар газетасиз қолар. Аммо масаланинг бошқа бир хунук жиҳати борки, уни ҳаспўшлаш ёки четлаб ўтиш, мавжуд манзарага бефарқ қараш жамият ҳаётига путур етказиш билан баробардир. Биласиз, ғаним бирор мамлакатга ҳужум қилишдан аввал унинг мафкуравий тарғибот тизимини ишдан чиқаришга, халқининг ўзини заҳарлашга уринади. Биламиз, Ўзбекистоннинг ҳозирги мустақил сиёсати четдаги аксарият мухолиф кучларнинг ичини куйдиради.

Албатта, Ўзбекистон — ўз ахборот хавфсизлигини таъминлашга қодир мамлакат. Кейинги йилларда журналистика майдонини тарқ этган кўплаб лаёқатли, истеъдодли, фидойи, жонкуяр, ватанпарвар, ҳалол ва пок қалбли қаламкашларнинг деярли барчаси мамлакатимизда истиқомат қилади, кўплари ўз रिқзини бошқа соҳалардан тегиб юрибди. Қолаверса, фаолият юритаётган тахририятларда ҳам миллий журналистикамиздан ҳамон умидини узмаган иқтидорли кадрларнинг “қаймоғи” — моҳир, тажрибали қаламкашлар арзимас маош эвазига бўлса-да, баҳоли қудрат ишлаб юрибди. Вилоятларда тўғилиб-ўсган ва қўлидан иш келадиган журналистларнинг яна бир

қисми пойтахтимиз Тошкент ва бошқа йирик шаҳарлардан кўним топган. Ана шу салоҳиятли кадрлардан ташқи ва ички ахборот хуружларига қарши куч сифатида фойдаланишнинг наҳотки имкони бўлмаса?!

Камина ҳали бир неча йиллар муқаддам ташқаридан ва ичкаридан бўлаётган ахборот хуружларига қарши сўзга қарши сўз, фикрга қарши фикр, ғояга қарши ғоя,

вангани ўзинг торт, чўнтагингга пулинг бўлса, газета чиқар, бўлмаса йиғиштир” қабилдаги муносабатни ўзгартириш керак. Шу боисдан ҳам Президентимиз ОАВ соҳасига катта эътибор қаратиш лозимлигини ҳамиша таъкидлаб келмоқда. Лекин айрим вазирлик ва идоралар, ҳокимликларнинг муассислигидаги нашрларга эътибор қаратмаётганлиги ачинарлидир. Давлат бор экан, матбуот тимсолидаги



далилга қарши далил, исботга қарши исбот билан курашиш, шу орқали давлатчилигимиз ва мустақиллигимизни нафақат сақлаб қолиш, балки қалам кучи билан янада мустаҳкамлаш борасида ўз таклиф ва мулоҳазаларини билдирган эдим. Шу мақсадда тегишли маҳкамалар қошида таъсирчан тарғибот-ташвиқот ишларини олиб борадиган, ҳақ сўзни айта оладиган, махсус ижодий гуруҳларни амалдаги қонунчилик доирасида шакллантириш таклифини илгари сургандим. Фикр-мулоҳазаларим мамнуният билан қабул қилинди.

Фавқулодда катта куч манбаи ҳисобланган ОАВ, хусусан, босма нашрлар ва қалам аҳлининг салоҳиятидан оқилона фойдаланмаслик, ўз нашрларимиз қудратини менсимаслик ёки уларга ишончсиз қараш яхшилиққа олиб келмайди.

ОАВни бозор иқтисодиёти тўлқинига шунчаки ташлаб қўйиш, яъни “ўз ара-

соғлом мафкура ҳам бўлиши шарт. Мафкурасиз жамиятнинг келажаги бўлмайди. Шундай экан, давлатимиз халқ билан ўзи ўртасидаги кўприк ҳисобланган, садоқат синовидан ўтган, мухолиф қарашлардан холи оммавий ахборот воситаларини ва уларда меҳнат қилаётган ижодкорларни моддий-маънавий жиҳатдан ҳимоя қилса, рағбатлантирса, жумладан, обуна тадбирларига кенг йўл очса, “мажбурий обуна” ва “ихтиёрий обуна” деган сунъий тамгаларни айрим мутасаддиларнинг тафаккуридан ҳам, луғатидан ҳам чиқариб ташлаш чорасини кўрса, бунинг нимаси ёмон?

Шуларни эътиборга олганда, халқимизга, давлатимизга, истиқлолимизга хайрихоҳ бўлган ОАВни, жумладан, шаҳар ва туман ҳокимликлари, вазирлик ва идоралар муассислигида чоп этилаётган соҳавий газета ва журналларни барча имкониятлар билан сақлаб қолиш, таҳ-

ририятлар ҳамда қалам аҳлининг бой берилган мавқеини тиклаш, уларнинг рақобатбардошлиги ва молиявий яшовчанлигини таъминлаш кечиктириб бўлмас вазифа экани кўришиб турибди. Матбуотда обрў бўлмаса, давлат ва жамиятнинг ҳам нуфузи пасаяди.

Таъкидланганидек, давлат ва жамият матбуотсиз ривожлана олмайди. Халқдан, давлатдан ва жамиятдан ажралиб

вий ва маърифий вазифасини тўлақонли адо эта олганида эди, ижтимоий тармоқларда буй кўрсатаётган айрим маънавий бўшлиқлар пайдо бўлмасди.

Босма нашрларнинг инкирози натижа-сида почта тизими ҳам таназулға юз тутгани ҳеч кимга сир эмас.

Маълумотларга қараганда, 2000-йиллар бошида “Ўзбекистон почтаси” АЖнинг биргина Хоразм филиалида 1100



Хотира кечаси доирасида ташкил этилган журналистика тарихига оид ноёб материаллар кўргазмаси тадбирга ўзгача шуқуҳ бағишлади. Ундан турли йилларда нашр этилган ноёб газета-журналлар, матбуот тарихига оид ноёб ҳужжатлар ҳамда Бухоро радиоси фаолиятини акс эттирувчи қимматли экспонатлар ўрин олди.

МОҲИР ЖУРНАЛИСТНИНГ ҚУТЛУҒ ЁШИ НИШОНЛАНДИ

Гулистон шаҳрида моҳир журналист ва адиб, Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси аъзоси Мамадали Аҳмедовнинг 75 йиллик юбилеий кенг нишонланди. Тадбирда устоз қаламкашнинг қарийб ярим асрлик ижодий фаолияти, матбуот ривожига қўшган ҳиссаси ҳамда бадиий ижоди ҳақида самимий фикрлар билдирилди.



Устознинг фаолияти давомида турли долзарб мавзуларда ёзган мақола ва публицистик чиқишлари орқали жамият ҳаётидаги муҳим масалаларни фаол ёритганига алоҳида эътибор қаратилди. Унинг йиллар давомида орттирган бой тажрибаси бугунги кунда ёш журналистлар учун ўзига хос маҳорат мактаби бўлиб хизмат қилмоқда.

Тантанали кечада Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси Сирдарё вилояти бўлими томонидан юбилей эгасига эзгу тилақлар изҳор қилиниб, ташаккурнома ва эсдалик совғалари топширилди.

АЪЗОЛИК ГУВОҲНОМАЛАРИ ТОПШИРИЛДИ

Термиз шаҳрида Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси Сурхондарё вилояти бўлими томонидан бир гуруҳ матбуот ва оммавий ахборот воситалари ходимлари иштирокида ижодий мулоқот ташкил этилди.



Мулоқот давомида журналистика соҳасида устоз-шогирд аъзаларини давом эттириш, ёш журналистларни қўллаб-қувватлаш, матбуот ва оммавий ахборот воситаларининг жамият ҳаётидаги ўрнини янада мустаҳкамлаш борасида юртимизда амалга оширилаётган ишлар хусусида сўз юритилди. Шунингдек, Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси ва унинг вилоят бўлими фаолиятидаги ижобий ўзгаришлар, яратилаётган янги имкониятлар, келгусидаги режалар хусусида ҳам ўзаро фикр алмашилди.

Тадбирнинг яна бир муҳим жиҳати — бир гуруҳ журналистларга Ўзбекистон Журналистлар уюшмасига аъзолик гувовҳномалари ва кўкрак нишонларининг тантанали равишда топширилгани бўлди.

Жумладан, фахрий журналист Раҳим Өшов, вилоят ҳокимлигининг нашри ҳисобланган “Сурхон тонги” газетаси муҳбири Холмуҳаммад Тоғаймуродов, вилоят “Тиббиёт ва ҳаёт” газетаси бош муҳаррири Ғайрат Худойбердиев сингари ижодкорларга Уюшманинг аъзолик гувовҳномалари топширилди.

— Етмиш ёшга кириб, журналистика соҳасидаги меҳнатим эътироф этилиб, Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси аъзолик гувовҳномасини олаётганимдан бағоят хурсандман. Бу эътибор мен учун журналистлик касбига бўлган ҳурмат ва эъзознинг бир ифодаси бўлди, — деди мамнуният билан фахрий журналист Раҳим Өшов.

— Ҳар қандай эътибор ва эътироф ижодкорга янги куч, ишонч ва илҳом бағишлайди, — деди Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси аъзолигига янги қабул қилинган журналист Ғайрат Худойбердиев. — Уюшма аъзоси деган шарафли номнинг ўзбек катта масъулият юклайди. Бу масъулият эса қаламга янада жиддий ёндашиш, изланиш ва сўз орқали инсонлар қалбига йўл топишни тақозо этади. Бугунги давр босма нашрларда фаолият юритаётган журналистдан воқеаларни шунчаки ёритиш эмас, балки уларни чуқур таҳлил ва мушоҳада асосида қаламга олишни талаб қилмоқда. Билдирилган эътибор ва ишончдан куч олиб, келгусида ҳам долзарб, мазмунли ва ўқувчига манфаатли мақолалар тайёрлашни ўз олдига мақсад қилганман.

Самимий мулоқот ва фикр алмашув руҳида ўтган тадбирда журналистларнинг касбий фаолияти, соҳадаги янгилик ва ўзгаришлар, ҳамкасблар ўртасидаги ижодий ҳамкорликни янада мустаҳкамлаш масалалари юзасидан фикрлар билдирилди.

Ўзбекистон Журналистлар уюшмаси
Ахборот хизмати.

МАТБУОТ ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАНИШИ КЕРАК!

қолган матбуот эса, шубҳасиз, инкирозга юз тутди. Мен юртимизда ихтиёрий ва мажбурий обуна жараёнларини қаттиқ назорат қилаётган Хоразм вилояти прокуратураси мутасаддиларига юқорида баён этилган ҳолатлар ва тақлифларини етказдим. Аммо бу муаммоларнинг жойида ижобий ҳал бўлишига ишончим камроқ. Негаки, бу масалаларнинг ечими вилоят миқёсида эмас, балки республика даражасида ҳал этилади.

Одамлар тафаккури кўпинча кундалик тиричилик ва бозор ташишлар билан банд. Маънавият масалалари эса ҳали биз кутган юксак даражага кўтарилмади. Юксак маънавият кучли иқтисодиёт ва барқарор жамиятнинг пойдевори эканини кўпчилик ҳали теран англаб етганича йўқ. Бунда матбуотнинг султ фаолияти ҳам салбий таъсир кўрсатмоқда, десак, тўғри бўлади. Агар матбуот ўзининг тарбия-

дан зиёд ходим меҳнат қилган бўлса, бугун уларнинг сони 300 нафарга ҳам етмайди. Бугун почтаълонлар йўқ ҳисоби. Чунки хонадонларга деярли газета-журнал келмайди. Бу обуначилар сафи кескин қисқариб кетганининг яққол исботидир. Агар газета ва журналларимиз аввалги мавқеини тикласа, почта тармоғи ҳам оёққа турарди: биргина Хоразм вилоятининг ўзида камида 1,5-2 минг киши доимий иш билан таъминланган бўларди.

Шундай экан, давлатимизнинг овози ва халқ билан кўприк бўлган халқимиз севиб муталаа қиладиган нашрларни сақлаб қолиш ва қўллаб-қувватлаш за-рурлигини англаб етadиган вақт келди.

Абдулла СОБИРОВ,
Ўзбекистон Республикасида
хизмат кўрсатган
журналист.

ЙЎЛ-ЙЎЛАКАЙ:

ЯНГИЙЎЛГАЧА ЎЙЛАР

ЗАМОНАВИЙ ДУНЁНИНГ ЭСКИ ШИКОЯТЛАРИ

1-6

“Ёшлар тарбияси бузилиб кетяпти” деган гап бугун ёки кеча пайдо бўлиб қолган эмас, балки минг йиллар қаъридан келаётган даъводир. Милoddан аввалги 1750 йилга оид, ҳозир Париждаги Лувр музейида сақланаётган миҳхат битигида Ларса шаҳридан бўлган Илдин-Син исмли йигит онаси Зинуға: “Бошқа хонадонларнинг ўғиллари йилдан-йилга яхшироқ кийинмокда, сиз эса менинг кийимимни йилдан-йилга баттар қилапсиз...” — дея нолигани ёзилган. Уша пайтларда ҳам катталар: “Ҳозирги авлод борган сари итoтaсиз бўлиб кетмокда”, — дея тaшвиш чекишган экан.

Тўрт минг йилдан ортиқ вақт ўтибди: эҳромлар бунёд этилди, империялар қулади, технология тасаввурга сифм даражада тараққий этди. Аммо катта авлоднинг кичиклар ҳақидаги шикоятди деярли ўзгармади: “Бизнинг давримизда ҳаммаси бошқача эди”, “Ҳозирги ёшлар бузилиб кетяпти”, “Улар бизга қараганда эркинроқ, итoтaсизроқ”.

Холис бўлиш учун шуни ҳам тан олиш керак: аввалги кашфиётлар билан бугунги технология орасида жиддий фарқ бор. Радио, телевизор, ҳатто илк интернет ҳам инсон диққатини бўлган, бироқ улар диққатни қасддан ўғирлашга эмас, асосан, ахборот тарқатишга йўналтирилган эди.

Бугунги платформалар эса инсон диққатини ушлаб туришни илмий асосда, мақсадли тарзда лойиҳалаштиради. Алгоритмлар сезиниң ҳар бир харақатинизни таҳлил қилади, сизга энг ёққан ёки энг кўп томоша қилинган контентни тақлиф этади ва бу жараён тинимсиз такомиллашиб боради.

Демак, бугунги ёшлар рўпарасида оддий чалғитувчи омил эмас, балки пухта тузилган, доимий ўзини ўзи тақомиллаштириб бoрyчи мураккаб тизим турибди. Бундай механизмга қарши: “Иродам кучли, ўзимни тутта оламан”, — деб яккама-якка қурашиш катталар учун ҳам, ёшлар учун ҳам бирдек машаққатлидир.

Бу ҳақда “Google” компаниясининг рақамли дизайн этикаси бўйича собиқ мутахассиси Тристан Ҳаррис кўп бор таъкидлаган. У 2013 йилда компания ичида тақдимот қилиб, замонавий иловалар одам диққатини узоқроқ ушлаб туриш учун худди ўйин автоматларидаги каби “ўзгарувчан мўкофот” тамоилиддан фойдаланишини айтган эди. Яъни фойдаланувчи навбатдаги билдиришномада уни нима кутаётганини олдиндан билмайди ва айнан шу ноаниқлик уни қайта-қайта экранга қарашга мажбур қилади. Кейинчалик у “Google” сафидан чиқиб, “Эътиборга ҳурмат” харақатига асос солди ҳамда технология компанияларини фойдаланувчи психологиясини суиистеъмол қилмасликка чақирди. Унинг сўзларига кўра, муаммо одамларнинг “иродасизлигида” эмас, балки маҳсулотнинг айни шу мақсадда — инсондан имкон қадар кўпроқ вақтни тортиб олиш учун лойиҳалаштирилганидадир.

“СМОМБИ” ЛАР

Кўчада телефонига бутунлай “боғланиб қолган” йигитча йўлидаги тошга қоқилмагунча бошини кўтармай юради: атрофини, йўлни кўрмайди. Тикилгн автобусда экранга термилиб, транспорт кескин тўхтаганда ўзгалар устига йиқиладиган ҳолатлар ҳам тез-тез учраб туради.

Бу фақат бизнинг кўчаларимизгагина хос кўриниш эмас, балки бутун дунёда кузатилаётган ва ҳатто илмий ном олган ижтимоий ҳодисадир. Мутахассислар экрандан кўз узмай, секин ва гандирақлаб юрадиган одамларни “смомби” — яъни “смартфон-зомби” деб атай бошлашди. Чунки четдан қараганда уларнинг харақати даҳшатли фильмлардаги зомбиларнинг қадамини ўхшаб кетади. АҚШда пидеаларнинг смартфон сабабли жараҳат олиб шифохоналарга мурожаат қилиш кўрсаткичи охири пайтларда бир неча баробар ошгани қайд этилган.

Муаммо шу даражага етдики, Хитойнинг Чунцин ва Бельгиянинг Антверпен шаҳарларида пидеалар йўлақларида “смартфон фойдаланувчилари учун махсус йўлак” ажратилди. АҚШнинг бир қанча шаҳарларида эса йўлни кесиб ўтишдан олдин телефондан кўз узмайдиган пидеалар хавфсизлиги учун асфальтга ўрнатилган светофорлар жорий этилди. Бу ҳазил эмас, ҳаётий хавфсизлик чорасидир.

Хайриятки, хавотирларимизни худди шу кўчалар ва метро вагонларида қўлида телефон ўрнига китоб ушлаб, саҳифа варақлаб кетаётган ёш йигит-қизлар бироз аритгандай бўлади. Хусусан, Республика Маънавият ва маърифат маркази, “Туронбанк” ҳамда Транспорт вазирлиги ҳақкорлиғида Тошкент метросининг бир неча бекатида “Турон китоб бекати” лойиҳаси йўлга қўйилган бўлиб, йўловчилар сафар давомида китоб мутолаа қилиши, ҳатто уни навбатдаги бекатгача давом эттириши мумкин.

Бундан-да нозикроқ ҳолат — болаларнинг тенгдошлари орасидаги “кимнинг телефони янгироқ” қабиллидаги баҳслари оилавий хотиржамликни бузувчи босимга айланаётганидир. Бу ерда гап фақат технологиянинг ўзида эмас. Бу — инсоннинг эътироф этилиш, жамоага мансублик ва тенг бўлиш каби азалӣ эҳтиёжларининг маҳсулидир. Фақат эндиликда бу эҳтиёжнинг “баҳоси” қимматлашиб, намоён бўлиш шакли янада ошкора тус олди.

“ЖЕНТЛЬМЕНЛИК”

Иш куни якунланиб, йўловчилар уй-уйига қайтаётган паллада метро ёки автобус бекатларида катта тикилинч юзга келади. Жамоат транспорти эшиги очилишга улгурмасданқоқ ёшлар, айнакча, йигитлар биринчи бўлиб, ҳеч кимга қарамай, баъзан атрофдагиларни туртиб бўлса ҳам ичкарига кириб олишга уринишади. Гўдак кўтарган аёллар, қизлар ва ёши катталарга йўл бериш ўқда турсин, уларни беписандлик билан суриб ўтишади. Қизик, улар нега бунчалик шошишади?

Бу ҳолат ҳаммасидан ҳам оғриқли туюлади, чунки у бизнинг чўқур илдизга эга миллий ва умуминсоний қадриятларимизга зиддир. Аънавий тарбиямизда эркак киши — жисмонан кучли, биринчи галда ҳимоячи, аёлларга, болаларга ва кексаларга йўл очиб берувчи ҳамда жой бўшатувчи сиймо ҳисобланган. “Жентльменлик” деб аталувчи бу одоб қондаси кучни кўз-кўз қилишга эмас, балки уни ўзгаларга кўмак бериш йўлида сарфлашга қаратилган эди. Бугун эса бу таъмоил қўпичча тесқари ишлаётгандек: гўё ким чакқон ва кучли бўлса, ўша ҳақ бўлиб чиқмокда.



Буни шунчаки тарбиясизлик дея баҳолаб қўя қолиш осон, бироқ масаланинг энг хавотирли томони — бу иллатнинг илдиз отиб, авлоддан авлодга ўтиб бораётганидир. Ўйда ота-онага, катталарга нисбатан ҳурматни кўриб улғаймаган бола эртага кўча-кўйда, жамоат транспортида ҳам шундай муносабатни такрорлайди ва ўз навбатида, уни фарзандларига “мерос” қилиб қолдиради. Ва ақсинча: агар бугун бекатда кимгадир йўл бериш ёки жой бўшатиш маданияти сўна бошласа, бу келажақда янада каттароқ ҳурматсизликларга йўл очилишининг ҳабарчисидир.

Шу ўринда ҳақли савол туғилади: бу — фақат ёшларнинг “тарбиясизлиги”ми ёки биз — катталар уларга одобни шахсий намуна сифатида етарлича кўрсата олмаямизми? Ахир бола қуруқ “ҳурмат қил” деган насиҳатдан кўра, катталарнинг амалий хатти-ҳарақатидан кўпроқ сабоқ олади.

ЛАЙК УЧУН ҲАЁТИНИ ХАВФ ОСТИГА ҚЎЙГАНЛАР

Яна бир тенденция борки, у юқоридагилардан ҳам кўпроқ ташвиш уйғотadi. Авваллари ижтимоий тармоқларда ресторан ёки ошхона рекламаси доирасида пул мўкофоти эвазига тез ва меъёридан ортиқ таом ейиш мусобақалари, асосан, йигитлар ўртасида кузатилади. Бугун эса худди шу форматда, айнан реклама ва машҳурлик учун аёл-қизларнинг иштироки сезиларли даражада кўпайди.

Хўш, бу одат бизга қаердан кириб келди? АҚШдаги энг машҳур “хот-дог ейиш мусобақаси” гўёки 1916 йилдан бўён давом этиб келаётган аънава сифатида тақдим этилса-да, аслида 1970 йилларда реклама агентлари томонидан атайин тўқиб чиқарилган пиар бўлиб қичди; мусобақа биринчи марта 1972 йилда ҳужжатлаштирилган. Ҳозирги интернетдаги “кўп овқат ейиш” видеоларининг негизи бўлган мукбани атамаси эса Жанубий Кореядан келиб чиққан. У ерда бу ҳолат дастлаб ёлғизлик ва тушунлиқни виртуал тарзда “бирга овқатланиш” орқали енгиллаштириш воситаси сифатида пайдо бўлган, сўнгра бутун дунёга, жумладан, реклама бозорига ҳам ёйилган.

Одатда, эркакларга хос деб қаралган бундай харақатларни аёл кишининг бажариши қутилмаган зиддият яратиб, кўпроқ томошабинни жалб этади. Билмайсиз, кўпроқ кўришлар сони кўпроқ даромад келтиради. Натижада диққат марказида инсон соғлиғи эмас, балки “қизилқарғиларнинг” статистикаси туриб қолади.

Сир эмаски, таомни шошиб ва меъёридан ортиқ ейиш ошқозон деворининг ҳаддан ташқари чўзилиб, ёрилиб кетишига, қизилўнғач жараҳатланишига ҳамда нафас йўлларининг тўсилиб қолишига сабаб бўлиши мумкин. 2024 йилда хитойлик машҳур мукбанг-блогер Пан Сюэтин жонли эфир вақтида айнан шу хатти-ҳарақати оқибатида вафот этди. У бундан олдин ҳам ошқозондан қон кетиши тахминси билан шифохонага тушган, аммо бир кун ўтибқоқ яна меъёрсиз овқатланишни давом эттирган эди. Бу каби мудиҳис воқеалар фақат Хитой ёки АҚШда эмас, дунёнинг турли бурчларида қайд этилмокда.

Шарқ халқларида дастурхон шунчаки тамадди қилиш жойи эмас, балки ҳурмат, андиша ва юксак одоб рамзидир. Шу нуқтаи назардан, контент учун атайлаб “тез ва пала-партиш ейиш” жамоатчилик томонидан нафақат тибби жихатдан хавфли, балки миллий қадриятларга зид ҳодиса сифатида қабул қилинади. Ижтимоий тармоқларда бундай видеолар эсида нафрат ва ғазабга тўла изоҳларнинг кўпайиши асос, афсуски, алгоритмлар сабабли ушбу мазмундаги контентларнинг янада кенгроқ тарқалишига туртки бермокда.

БИР ТЕЛЕФОН – УЧ ҲАЁТ

2026 йил августиди интернет тармоғини парзага солган яна бир маъшум воқеа эш берди: Ҳиндистоннинг Махараштра штатида 18 ёшли йигит ота-онаси унга “iPhone” олиб бермагани учун жарлик ёқасига қорилиб, ўзини ташлаб билан таҳдид қилади. Уни қўтариб қилишга уринган ота мувозанатни йўқотиб, пастга қулайди, бу даҳшатга чидай олмаган она ҳам ўзини жарликка ташлайди. Шу тариқа уч кишидан иборат бир бутун оила бир неча дақиқа ичида ҳаётдан кўз юмади.

ҲУРМАТСИЗЛИКНИНГ ЯНГИЧА КЎРИНИШИ(МИ?)

Юқоридаги воқеанинг тез ва кенг тарқалгани бежиз эмас. Кўпчилик буни ўқиганда: “Бунга ўхшаш ҳолатларни ўзим ҳам кўрганман ёки эшитганман”, — деган фикрга борди. Чунки смартфон ёки бошқа бир буюм учун ота-онасига шарт қўядиган, қўполлик қиладиган ва ҳатто таҳдидга ўтадиган ёшлар, афсуски, орамизда ҳам йўқ эмас.

Илгари оилавий келишмовчилик, ота-она билан баҳс ёки норозилик тўрт девор ичида қоладиган, ташқарига чиқарилмайдиган ички масала ҳисобланарди. Шарқона тарбияда ота-онага тик боқиш, уларга овоз кўтариш, ҳатто ичида норозилик сақлашининг ўзи одобсизлик саналган — улар билан очикча баҳслашиш ёки ошкора шикоят қилиш ҳақида гап ҳам бўлиши мумкин эмас эди.

Бугун эса ёш авлоднинг айрим вакиллари оилавий низоларни, ота-онасидан хафа бўлганини ва шахсий кечинмаларини камера қаршисида минглаб нотаниш одам-

ларга очик-сочик “ҳикоя” қилиб беришга одатланмокда. Ижтимоий тармоқларда “Оилам мени тушунмайди”, “Ота-онам билан уришиб қолдим” каби сарлавҳали “storytime” форматидида видеолар алоҳида йўналишга айланди. Бу кўп ҳолларда оилавий муаммони бартараф этиш учун эмас, балки шунчаки обуначи, лайк ва изох тўплаш мақсадида амалга оширилмокда.

Шу ўринда савол туғилади: ёшлар бу иллатни — оила сирини кўчага, қолаверса, интернет уммонига олиб чиқишни қаердан ўрганмокда? Эҳтимол, улар буни ота-онаси ёки миллий аънавалардан эмас, балки кун бўйи кузатаётган рақамли платформалардан олаётгандир? Чунки у ерда шахсий ҳаётни кўз-кўз қилиш уят эмас, балки шуҳрат ва мўмай даромад манбаи сифатида талқин этилади.

Бу ҳолат маданиятлар ёки авлодлар ўртасидаги шунчаки майда тафовут эмас. Бу — ҳар қандай жамият ва даврда бирдек қадрланган муқаддас асосга, яъни фарзанди учун бор умрини, куч-қувватини бахшида этган ота-она меҳнатига нисбатан ҳурматсизлиқнинг янги ва хавфли қиёфаси эмасми?

КИМ АЙБДОР: ФАРЗАНД, ОТА-ОНА ЁКИ ТИЗИМ?

Баъзан ота-онанинг ўзи фарзандига “йўқ” дейишни билмайди. Чунки уларнинг ўзлари ҳам: “Болам тенгқурларидан кам бўлмасин”, — деган ички босимга таслим бўлади. Бундай вазиятда муаммо болада эмас, балки оиланинг қадриятлар тизимида кўринади.

Илова ва рақамли платформаларни яратувчилар эса ўз даромадларини ошириш мақсадида фойдаланувчини экран қаршисида имкон қадар узоқроқ ушлаб туришга онгли равишда интиладилар. Бу ҳақиқатни кўрмасликка олиш — барча айбни фақат ёшларга юклаб, муаммонинг асл илдизини эътибордан четда қолдириш билан баробардир.

Францияда ўтказилган синов дастури натижалари бўйича мамлакат таълим вазирли “синфлардаги таълим-тарбия муҳити сезиларли даражада яхшилангани”ни таъкидлади. Бу — масала нафақат оилавий, балки давлат сиёсати даражасида ҳам ўта жиддий қабул қилинаётганидан далолат беради. Мамлакатимизда ҳам бу муаммо эътибордан четда қолмаган. Хусусан, 2012 йилда Вазирлар Маҳкамасининг махсус қарори билан умумтаълим мактабларида мобил телефонлардан фойдаланиш тартиби тасдиқланган. Унга кўра, ўқувчилар таълим муассасаси худудида кирганда телефон овозини ўчириб қўйишлари ва ундан дарс вақтида фойдаланмасликлари шарт. Бироқ амалда ушбу талабларга барча мактабларда ҳам бирдек қатъий риоя этилмаётгани, қўллаб педагоглар ўқувчиларнинг дарс пайтида ижтимоий тармоқларга чалғиб қолаётганидан ҳамон шикоят қилаётгани аччиқ ҳақиқатдир.

ТАҚИҚДАН КЎРА – МУЛОҚОТ

Бу фикрлар кимгадир айблов қўйиш учун эмас, балки холис кузатув сифатида ўртага ташланмокда. Шу боис тайёр “қолилар” тақдим этиш ўрнига, биргаликда мулоҳаза юритиб кўрайлик:

“Телефонни ташла!” деган кескин буйруқ ўрнига, бу матоҳ одамни нега бунчалик ўзига бўйсундириб олаётгани ҳақида фарзанд билан бамаъни мулоқот қилиш қутилган натижани беради. Кўчада ва транспортда смартфонга тикилиб юришининг хавфини қуруқ таъқиқ орқали эмас, балки ҳаётий мисоллар ёрдамида тушунтириш лозим. Энг асосийси, катталарнинг шахсий умумнасидир. Агар ота-онанинг ўзи кун бўйи телефон титқилашдан бўшамаса, болага қуруқ сўз билан таъсир ўтказиш амримақол. Болага замонавий иловаларнинг инсон диққатини қандай механизмлар орқали жалб қилишини тушунтириш — уни оддий, тобе истеъмолчилардан онгли фойдаланувчига айлантиришининг самарали йўлидир.

Эътиборли жиҳати шундаки, айрим мактабларда ўтказилган “телефонсиз кун” тажрибасида дастлаб ўқувчилар маълум нуқулайлик ва таъсир хис қилишдан бўлса-да, орадан кўп вақт ўтиб, синфларда жонли мулоқот ва ўзаро алоқа сезиларли даражада жонлангани кузатилди. Бу эса муаммо ёшларнинг “табиати”да эмас, балки улар яшаётган муҳитнинг тузулишида эканини ҳамда муҳитни ижобий томонга ўзгартириш орқали хулқ-атворини ҳам табиий тарзда ўнглаш мумкинлигини кўрсатади.

ШАХСИЙ НАМУНА – ЭНГ ОЛИЙ ЖАВОБ

Юқорида айтганимиздек, ҳар бир авлод ўзидан кейинги ёшларни “аввалгидек эмас” дея баҳолайди — бу инсоният тарихида тақрорланиб келаётган одатий ҳол. Аммо бугунги вазиятнинг фарқи шундаки, эндиликда рўпарамиздан оддий вақтихушлик воситаси эмас, балки инсон онги ва диққатини бошқариш учун махсус яратилган улкан тизим қад рoстлаб турибди. Шу боис фақатгина “ёшлар айбдор” деган хулоса билан чекланиш — масалага ҳаддан ташқари юзакӣ ёндашиш бўлар эди.

Аслида, муаммо қаерда ва кимда эканини, уни ким ҳал этиши кераклигини чексиз баҳс қилишдан кўра, ҳар биримиз масъулиятни, аввало, ўзимиздан бошлашимиз мақсадга мувофиқдир.

Шоҳиста ЮНУСУЛНЕВА,
Республика Маънавият ва маърифат маркази ходими.

ХОРИЖ

МОСКВАГА ҚАРИЙБ 10 МИНГТА ДРОН УЧИРИЛГАН

1 сентябрдан 5 октябрга қадар Москва ҳудуди томон жами 9 994 та дрон учирилган. Бу ҳақда шаҳар мэри Сергей Собянин маълум қилди.

Унинг сўзларига кўра, дронларнинг катта қисми ҳаво ҳужумидан мудофаа кучлари томонидан пойтахтдан анча узоқда, яна 862 таси эса шаҳарга яқин ҳудудларда уриб туширилган.

Россия Мудофаа вазирлиги маълумотиға кўра, 4 октябрь соат 20:00 дан 5 октябрь соат 08:00 гача мамлакат бўйлаб жами 199 та дрон йўқ қилинган. Ҳужумлар Белгород, Брянск, Калуга, Курск, Орёл, Рязань, Тула, Ростов вилоятлари, Москва ҳудуди, Краснодар ўлкаси, Крим ҳамда Қора денгиз устида қайтарилган.

Шунингдек, Собянин 5 октябрда Москва томон учган 10 та, ундан бир кун аввал эса яна 14 та дрон бартараф этилганини билдирди.



Германияда янги ҳарбий-денгиз базаси қурилади

Германия Шимолий денгиз соҳилидаги Эмден шаҳрида янги ҳарбий-денгиз базаси барпо этишни режалаштирмокда. Бир неча миллиард евролик мазкур лойиҳа 2030 йиллар бошида ишга туширилиши кутилмокда. Келгусида у ерда 2 мингтагача янги ҳарбий штат ўрни яратилиши мумкин.

5 октябрь куни Германия Мудофаа вазири Борис Писториус ҳамда Куйи Саксония бош вазири Олаф Лис лойиҳа бўйича ниятлар декларациясини имзолади. Янги база мамлакат ҳарбий-денгиз флотининг Шимолий денгиз соҳилидаги иккинчи таяни нуқтасига айланади.

Эмден шаҳри стратегик қулайлиги ва кенг бўш майдонларга эгалиги сабабли танланган. Лойиҳа доирасида кемалар тўхташ жойларини кўпайтириш, причалларни узайтириш ва ҳарбий хизматчилар сонини ошириш кўзда тутилган.

Ҳозир Германиянинг ушбу соҳида фақат битта — Вилгелмсхафендаги Хеппензер-Гроден ҳарбий-денгиз базаси мавжуд. Мудофаа вазирига кўра, иккинчи база флотнинг ҳаракатчанлиги ва ўзгарувчан вазиятларга тезкор мослашиш имкониятини оширади.



ТРАМПНИНГ РЕЙТИНГИ ЭНГ ПАСТ ДАРАЖАГА ТУШДИ

АҚШ Президенти Дональд Трампнинг фаолиятини маъқуллаш даражаси рекорд даражада пасайиб, 32 фоизни ташкил этди. “The Guardian” хабарига кўра, ҳатто 2024 йил сайловда уни қўллаб-қувватлаган айрим сайловчилар, хусусан, лотин-америкаликлар орасида ҳам унинг рейтингни сезиларли даражада тушиб кетган.

“Reuters/ipsos” сўрови шуни кўрсатдики, Трампнинг мустақил сайловчилар орасидаги қўллови ҳам сусайган. Конгресс сайловларига бир ой қолган бир пайтда бу ҳолат Республикачилар партияси учун жиддий муаммо туғдирилиши мумкин.

Бироқ Трамп бу пасайишга муносабат билдирар экан, 5 октябр куни Небраска штатиға жўнаб кетиш олдидан журналистларға: “Мен жуда яхши ишлапман”, — деб жавоб қайтарди.

Шунга қарамай, “NBC News/Telemundo” ўтказган сўровда лотин-америкалик сайловчиларнинг 59 фоизи Конгрессда Демократлар назорати бўлишини исташи маълум бўлди. Испан тилида сўзлашувчи америкаликларнинг бор-йўғи 24 фоизи Трамп фаолиятини ижобий баҳолаган.

Трамп сўнгги кулларда республикачи номзодларни қўллаб-қувватлаш учун кампанияларда қатнашмокда, бироқ ҳатто консерватив штатларда ҳам унга бўлган ишонч камаймокда. Айрим республикачилар эса сайловчилар ишончини йўқотмаслик мақсадида иммиграция каби масалаларда ундан масофа сақлашга ҳаракат қилмокда. Аввалроқ эълон қилинган маълумотларга кўра, республикачиларнинг ўзи орасида ҳам Трампни қўллаш даражаси 72 фоизгача пасайган эди.



ИСПАНИЯДА УЙ-ЖОЙ ИНҚИРОЗИ ВА СИЁСИЙ БОШБОШДОҚЛИК

Испания Бош вазири Педро Санчес парламентни тарқатиб юбора, мuddатидан олдин сайлов ўтказилишини эълон қилди. Бунга ҳукуматнинг уй-жой инқирозига қарши тақлиф қилган қонун лойиҳалари парламент томонидан рад этилгани сабаб бўлди.

2 октябрь куни парламент ижарачиларни ҳимоя қилишга қаратилган иккита фавқулодда қарорни кўриб чиққанди. Уларнинг биринчиси — 2030 йилгача ижарачиларни уйдан мажбурий чиқаришни тўхтатиш (мораторий), иккинчиси эса уйлارни қисқа муддатта ва хонама-хона ижарага беришни чеклашни кўзда туттанди.

Бироқ консерватив “Халқ партияси”, ун қанот “Vox” ва Каталониянинг “Junts” партияси қарши овоз берди. Мухолифат чекловлар киритиш ўрнига янги уйлар қурилишини кўпайтириш зарурлигини таъкидлади.

Парламентдаги овоз беришдан олдин Мадридада улкан жамоатчилик норозилиги юз берган эди. 87 ёшли Марикармен Абаскал қарийб 70 йил давомида бир квартирада ижарада яшаб келган, бироқ ижара нархи 230 фоизга оширилган, уни уйдан чиқариб юборишга уринишган. Аянинг чиқариб юборилиши ақс этган видеолар тармокда кескин қаршиликка учради. Оммавий норозиликлардан кейингина кекса аёлга ўша квартирада яшаш ҳуқуқи сақлаб қолинди.



ДАНИЯДА 8,8 МИЛЛИОН КИШИНИНГ ШАХСИЙ МАЪЛУМОТИ СИЗИБ ЧИҚДИ

Европанинг рақамли инфратузилмаси энг илгор давлатларидан бири бўлган Данияда давлат ва фуқаролар хавфсизлигиға оид мисли кўрилмаган кибержиноят содир бўлди. “Bloomberg” хабарига кўра, номаълум шахслар мамлакат Жисмоний шахслар марказий реестрига (“СРР”) ноқонуний киришга муваффақ бўлган.

Оқибатда қарийб 8,8 миллион кишининг исм-шарифи, яшаш манзили ва энг муҳими, махфий шахсий идентификация рақамлари очик тармокча сизиб чиққан.

Даниянинг Олий таълим, фан ва рақамлаштириш вазири Кристина Эгелунн ҳолати юзасидан муносабат билдирди:

“Бу ўта жиддий ва хавфли ҳодиса. Биз давлат хавфсизлик тизимига бундай пугтур етишига асло йўл қўя олмаймиз”.

Вазир “СРР” марказий тизимининг барча ҳимоя қатламларини зудлик билан қайта текширишга топиширқ берди ва аҳолини огоҳликка чақириб, фишинг хабарлар, шуёҳали кўнгиноклар ҳамда интернет фирибгарликларидан эҳтиёт бўлиш бўйича огоҳлантирди.



Интернет материаллари асосида
Мухаммадсодиқ ТўРАЕВ тайёрлади.

Зафар ҲАКИМОВ,
Тошкент кимё-технология институти
Янгир филиали директори,
техника фанлари доктори, профессор.

ШЕЪРИЯТ

Собиржон ҲАКИМОВ

Ака, сингил ва янга

Гарчи замон мумсикроқ,
Олам жуда тор эди.
Бир онадан туғишган
Ака-сингил бор эди.

Қўл учида кун кўриб,
Яшар эди акаси.
Узатилган сингил ҳам
Ўзга уйнинг бекаси.

Беш боланинг ҳаммаси
Мурғак эди, ёш эди.
Шунинг учун аканинг
Чайнагани тош эди.

Тинмас эди куну тун,
Елкалари хўп яғир.
Ўшандай бир замонда
Савдо тушди кўп оғир.

Хабар келди тилпонда,
Сингил ётиб қолибди.
Чорасизмиш, куёви
Ғамга ботиб қолибди.

Ака, янга шу онда
Югурдилар, елдилар.
Сингилларин уйига
Тонг саҳарда келдилар.

Сингил шўрлик бир аҳвол
Ётар эди қалтираб.
Қаватида қизчаси
Ўтирарди мўлтираб.

Куёв кургур, қарангки,
На бир чора этибди.
Хабар бергач акага,
Шошиб ишга кетибди.

“Қаратамиз, — дер янга, —
Олиб бозир, дўхтирга.
Хафа бўлманг куёвдан,
Унинг вақти йўқдир-да”.

Элтдилар ва топдилар
Докторларнинг зўрини.
Тугатдилар бир кунда
Топган куту қурини.

Доктор айтган дорилар
Топилармиш Москвадан.
Ака шўрлик ҳоли танг
Кўзи тинди ҳисобдан.

“Туринг, — деди хотини, —
Нега тошдай қотасиз?
Ана, қўйлар, ғам еманг,
Бозор куни сотасиз”.

Қўйлар бари сотилди,
Кўра қолди хувуллаб.
Пулнинг жони йўқ экан,
Кетаверди шувиллаб.

Ҳафта ўтмай докторлар
“Янги дори”, дедилар.
“Бу касалнинг ягона
Шудир кори”, дедилар.

Қотиб қолди кўзлари
Бир нуқтага тикилди.
Ака шўрлик ҳоли танг,
Елкалари букилди.

Шу туришда унинг-чун
Дунё ўзи дор эди.
Ўн эркакча ҳимматли
Бунда ёри бор эди.

“Ялинманг ҳеч кимсага,
Қайдан қайга чопасиз?
Омон бўлса бошингиз,
Бир кун барин топасиз.

Сотинг, — деди, — ана, сиз
Биттагина сигирни.
Пайғамбарлар сийлаган
Ахир мунгли сағирни.

Тош остида эмасдир,
Билинг, икки қўлингиз.
Сийласангиз сингилни,
Худо берар йўлингиз”.

Сигирни ҳам сотдилар,
Харж қилдилар бемалол.
Аммо сингил кундан-кун
Сўлиб борар бемажол.

Доктор деди: “Оғир дард,
Умид фақат Худодир”.
Янга деди: “Курашгум,
Ўнта жоним фидодир”.

Яна деди: “Айтинг сиз,
Бунга шифо бор қайда?”
Доктор деди: “Чораси
Япон деган бир жойда.

Икки буйрак қуриган,
Шунинг учун кўп беҳол.
Ўша ёққа элтсангиз,
Яшаб кетар, эҳтимол.

Элтмоқ, лекин у ёққа
Жуда қиммат бўлармиш...”
Инсон учун зўр бойлик,
Билинг, ҳиммат бўлармиш.

Қандай куч бор аёлда,
Ёлғиз Худо билади.
Бел бойлаш, дунёни
Остин-устун қилади.

Доктор сўзи акани
Бир сонияда ўлдирди.
Янга уни бир силтаб,
Сўнг ўзига келтирди.

“Бу дард билан қасдма-қасд
Ким енгарга ўйнайман.
Синглингизни энди мен
Тузатмасдан қўймайман.

Сотинг, — деди, — ҳовлини,
Бир кунимиз кўрамиз.
Болалар катта бўлгунча,
Ижарада турамиз.

Дунёнинг бир қавати
Бизга ўхшаш одамдир.
Ташвиш қилманг ҳар недан,
Ризқ бергувчи Эгамдир.

Номусингиз — синглингиз,
Яшайсизми ҳеч орсиз?
Биз кўнамиз ҳар нега,
Бошимизда Сиз борсиз”.

Кўзларида ўт қақнаб,
Гапни шундай дўндирди.
Хушсиз, ҳолсиз эрини
Уй сотишга кўндирди.

Ота ҳовли сотилди,
Ҳар томонга чопдилар.
Излай-излай, охири
Ижара уй топдилар.

Аёл қолди ўғил-қизин
Ўраб эски чопонга.
Ака эса сингилни
Олиб кетди Японга.

Уч ой ўтиб орадан,
Гул-гул яшнаб қатгдилар.
Шифо берган Тангрига
Шукроналар айтдилар.

Сўрасангиз охирин:
“Нима бўлди, не этди?”
Бир кун кўрдим акани,
Миниб ўтди “Lacetti”.

Ўша янга омондир,
Яшайди шу замонда.
Ёнингизда, сиз ёқда,
Ёки бизлар томонда.



Муаллиф ҳақида:
Собиржон Ҳакимов 1963 йил Марҳамат туманининг Қовунчи қишлоғида туғилган. 1983-1987 йилларда Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика институтининг ўзбек-қозоқ филологияси факультетида ўқиган. Муаллифнинг “45-майдон”, “Хатар чанга-лида” қиссалари ва “Жарима батальони” романи чоп қилинган. Узоқ йиллар Марҳамат-даги 3-мактаб-интернатда ўқитувчилик қилган. Ҳозирда нафақада.

Эй, акалар, демангиз:
“Бу шунчаки ҳикоят”.
Ўйлаб кўринг, сизда ҳам
Борми шундай шижоат?

Акаларнинг қалбига
Меҳр доим ёр бўлсин!
Ҳар эркакнинг бахтига
Мард аёллар бор бўлсин!!!

ВОҚЕИЙ

БАДИА

ЖОНГА ИШОНЧ ЙЎҚ

— Кампир, менимча, бу сафар
ростдан кетаман. Баъзан гулдурак-
дай гүмбурлаб турсанг ҳам сендан
розиман, сен ҳам мендан рози бўл.

— Эй, чоли тушмагур, азон эр-
тагини яна бошлади-ку! Кетадиган
одам валдираб ўтирадимиз, “пуф”
дейди-ю, ўлади-қўяди, — дея
койинди кампир.

— Эҳ, қайсарсан-да, кампир. Бир
марта “розиман” десанг, Азроил бўг-
зингдан олармиди? — дея гудранган
Сайдулло бобо кампири узатган пиё-
лани олди. Қўллари қалтираб, бир
култум сувни базўр ютди. Сўнг қўли
пастга тушиб, пиёлани ерга оз қол-
ганда ташлаб юборди. Гилам устида
айланиб-айланиб тўхтаган пиёлани
қўлига олган кампир:

— Ҳаҳ, чоли қурмагур, ўлса ҳам
шу одатини ташламайди. Пиёлани
отиб юбормай, секингина ерга қў-
йишни ҳеч ўрганмади-да, — дея
пиёлани хонтахта устига қўйди. Де-
вордаги соатга қараганди, бомдо-
гача анча бор экан. Қайта ухлай оли-
шга кўзи етмай, чироқни ўчирмади.
Ўрнига бориб ўтирди-да, кўзойна-
гини бурнига қўндирди. Ёстиғи ёни-
даги китобни олиб, тўхтаган жойидан
ўқишга тушди. Шу пайт эшик оҳиста
тақиллади. У ёқдан бу ёққа ағдари-
либ ётган Сайдулло бобонинг сер-
гакланганини кўриб:

— Кўркманг, чол, Азроил эшик та-
қиллатиб келмайди, — деди кампир.
Кейин овозини бир парда кўтариб: —
Келавер, — деди.

Эшик оҳиста очилиб, келини Ҳа-
нифа кириб келди. Бемаҳалда чи-
роқ ёниқ турганидан хавотирланиб
келганини айтди. Жон аччиғида тўл-
ганиб ётган Сайдулло бобо қизи-
дай бўлиб қолган Ҳанифадан қайта-
қайта розилик сўради:

— Бизнинг отовга яхши қаранглар.
Набиригинам йўқлигимдан ўксинма-
син, айтганини қилинглар, — деб та-
йинлади.

Қайнотасининг тиришиб турган
қоқсуяк қўлини авайлабгина сиққан
Ҳанифа:

— Тоғажон, сиздан минг марта
розиман. Борингизга минг шукур.
Аммо ҳали шу кенжатоғимизнинг тў-
йини кўрмай “ўламан” деманг, — деб
юпатди. Сўнг қайнотасининг пешона-
сидаги терни артди.

Келини қўлларини уқалаганига
тинчландими ё тонг уйқуси енгдими,
Сайдулло бобо мурғак гўдақдай пи-
шиллаб уйкуга кетди. Келини изн сў-
раб чиқиб кетгач, Ёрқиной момо кў-
зойнак устидан қолига тез-тез қараб
қўйди.

Чолининг ёши саксон бешга қараб
кетяпти. Саксон икки, саксон учида
ҳам катта-катта хирмонни бир ўзи са-
ранжомлаб қўярди. Уч йил олдин ма-
шинани хандаққа тушириб юборгани-
дан бери анча чўкиб қолди. Ўшанда
боши қаттиқ зарб еган бўлса-да, ка-
салхонага ётишни бўйнига олма-
ганди. Шундан бери “ана кетдим,
мана кетдим”лари кўпайиб қолди.

Бомдодни ўқиб бўлгач, Ёрқиной
момо ўтганларни хотирлаб тиловат
қилди. Кейин барча яқинларига, шу
жумладан, қолига ҳам омонлик сў-
раб дуо қилди. Қуёш кўтарилга бош-
лагач, эшикни сассиз очиб, ташқа-
рига чиқди. Эндигина ҳосилга ки-
раётган бодомзорни оралади. Сойда
пиёладай, косадай бўлиб тугиб ётган
тарвуз палакларини кўздан кечирди.

— Эҳ, бу чол ҳалятдан “ўламан”
дейди. У ўлса, бу тарвузлар, бодом-
лар додини кимга айтади? — дея
афсус билан бош қайқади. Сўнг она-
сининг елинидан айрилмаётган бо-
зоқчага кучи етмаётган набирасига
ёрдамга шошди.

— Ҳали бир бузоқни эпполмайди-
ган набирасини ташлаб кетишга қай-
сар чолнинг кўзи қандай қияркан? —
деб гудранди. Шу ўй билан қирдек
уюлиб ётган ўтин ғарамини айланиб
ўтди. Кеча ўрмондан териб келинган
ўтинларни хуржундан бўшатаркан
кафтек кўриниб турган қишлоққа
кўз югуртирди. Ҳозир қишлоқда бе-
корчи одамнинг ўзи йўқ: кимдир пода
хайдаяпти, кимдир тушлигини хур-
жунга солиб, эшагини ўрмон йўлида
йўрттириб кетяпти. Муштакдегина бо-
лалар ҳам янги очикқан жўжаларни
кўзлаб, панада писиб ётган мушук-
ларни қувиш билан овора.

Ёрқиной момо кўп ҳаялламай
изига қайтди. Уйга кирса, Сайдулло
бобо чордана қуриб, Ҳанифа олиб
келган ширчойни иштаҳа билан
ичаётган экан.

— Ҳа, ўлмагур чол, ҳалигина “ке-
таман” деяётган эдингиз. Туппа-ту-
зук чой ичиб ўтирибсиз-ку! — деди.

Сайдулло бобо энди оғиз жуфт-
лаган ҳам эди, шундоққина уй ол-
дига келиб тўхтаган машина то-
вуши эътиборини тортди. Бўйинини
чўзиб, деразадан қаради-ю, ўрни-
дан илдам турди. Яктагини эгнига
олиб, ташқарига отланганди, кам-
пири ортидан эргашди:

— Ҳой, чоли тушмагур, қайга от-
ландингиз? Ахир аҳволингиз яхши
эмасди-ку! — дея жавради.

Сайдулло бобо машинага ўти-
раётди:

— Тўйга кетяпман, — деди.

Уни олиб кетишга келган Баҳо-
дир бобо:

— Ассалому алайкум, омонми-
сиз, чеча! Қўшни қишлоқда бир ош-
нам тўй қиялпти. “Сайдулло бо-
бомни олиб келмасангиз, тўйга ки-
ритмайман”, деган. Қўйинг, чеча,
бизни ошдан қолдирманг, — деди.

— Вой, чоли тушмагур-эй, тўйга
борармиш! Қимирлашга ҳам мадо-
ром йўқ, ўламан, деяётган эдин-
гиз-ку!

— Кўп куйинманг, чеча, ош бор
жойда ўлим ҳам кутиб турармиш,
— деб Баҳодир бобо қаҳ-қаҳ отиб
кулди-да, чаққонлик билан рулга
ўтирди. Машинасини ўт олдира-
кан: — Чечамизни ўндай кўрқит-
манг-а, Сайдулло бобо! Дадилсиз,
бобо, ҳали дадилсиз! Биргалашиб
нечта тўйнинг ошини ошаймиз,
— дея кўзини муғомбирона қисиб
қўйди.

— Бир кун ундай, бир кун бундай
бўлиб қолдик-да, Баҳодирбой...

Чоллар етиб борганида тўйхона
анча гавжум эди. Ёши улуғларни
эъозлаб тўрга — чорпояга чиқа-
ришди. Қуш сутидан бошқа ҳамма
нарса бор тўкин дастурхонга
сергўшт ош тортилди. Чоллар
одатдагидек ятакларининг енгини
шимашиб олдилар. Ҳар тарафдан
қош қўл узатаркан, ёшлиқдаги
шўхликларини эслашди. Кимдир
бир тўйда ўн-ўн бешта бола хиз-
матчиларнинг йўлини тўсиб, икки
лаган ошни олиб қочганлари ҳақи-
даги хангомани айтганди, даврада
гурра кулги кўтарилди.

Баҳодир бобо эндигина оғзига
солган бир луқма ош на томоғидан
ўтди, на ташқарига чиқди. Ичидан
отилиб чиққан кулгига чап берол-



Муаллиф ҳақида:
Садоқат ҲАМРАЕВА Самар-
қанд вилояти Каттақўрғон тума-
нида туғилган. Ижодий намуналари вақтли
матбуот саҳифаларида мунтазам
эълон қилиб борилади. Хусусан,
“Шарқ юлдузи”, Ёшлик”, “Ўзбе-
кистонда таълим” сингари нашр-
ларда, Туркиянинг “Güncel Sanat”,
Тожикистоннинг “Элчи” газета-
сида шеърлари эълон қилинган.
Шеърый туркумлари турк ва озар
тилларига таржима қилинган.
“Кўнгил кўзгуси” номли илк ки-
тоби нашр этилган.

май, нафас йўлига текилиб қолди.
Унинг ҳиқ-ҳиқ этиб қолганини кў-
риб, чоллар шошиб қолишди. Бир
зумда Баҳодир бобонинг кўзлари
ола-кула бўлиб, юзи кўкимтир
тусга кирди. Сайдулло бобо дар-
ров ўзини ўнглаб олди-да, ёғли
қўллари билан унинг кураклари
орасига гурсиллатиб урди. Қал-
қиб кетган Баҳодир бобо тикилган
луқмани отиб ташлади-ю, “хоҳ” де-
ганча чуқур нафас олди. Ҳавони
ютоқиб симиаркан:

— Ўлиб қолишимга бир баҳя
қолди-я, — деб ҳансиради.

“Жонга ишонч йўқ”, деган ўйни
кўнглидан ўтказган Сайдулло бобо
эса соқолини тутамлаганча жим
бўлиб қолди.

Садоқат ҲАМРАЕВА,
Алишер Навоий номидаги
Тошкент давлат ўзбек тили ва
адабиёти университети
талабаси.



**Шитир-шитир... Катта йўл-
нинг ху-у-уе бошидан учиб ке-
лаётган хазонлар нимадир де-
моқчидай, дераза ойнасига би-
рин-кетини урилади. Бу овоз
кўнгулга яқин, аммо дилни би-
роз ўртади...**

Кўча оралаб дайдиб юрган
тепба шамолнинг эса тиними йўқ.
Дардини ёймоқчи бўлган заъфарон
бараларни ўз ҳолига қўймасдан,
улар билан гўё ўйнашмоқчи бўлиб,
ҳали у томонга, ҳали бу томонга
ирғитади. Яна уларни ҳавода бир
муддат муаллақ ушлаб, сабрини
синайди. Бу ҳам етмагандай, юк-
сак дарахтларнинг ўша заъфарон
парчаларини орзулар осмонига
олиб чиқиб, ерга умидсиз улоқти-
ради. Йўлнинг ўртасида чангага
қоришган, шўх шамолнинг измида
қолган “сарик қанотчалар” унга
“Бизни дераза қаршисига олиб
бор” деб ялингани-ялинган. Улар-
нинг бу мунгли нидосида умрини
яшаган, аммо яшайдан тўйма-
ган, ғамгин нигоҳида тутамгина
илинж яширинган бир инсоннинг
зилдай изтирови бор.

Аслида, ўша изтиров эвазига
олтиндай товланиб, чиройини кўз-
кўз қилаётган табиатнинг пар-
войи палак. У такрор айтадиган
биргина муқаддас битик бор: “Бу
менинг буюк Қонуним...” Ўйноқи ел
сарик парчаларнинг ғашига тегиб,

ғув-ғув қилганча, эски хиргойисини
бошлайди: келинг, бунда яшаш
абдий, кетинг, яшаш абдий
бунда... Хазонлар яна дераза ойна-
сига урилади: шитир-шитир...

Шу оний лаҳзада киминедир
қарз гапи айтлади, чимдимгина
кулгиси ҳаёя этилади, соғинчдан
яралган кўз ёши тўкилади, кўк-
сига сиймаган алами ёрилади, очу-
лиши керак бўлган сирни очилади...
Дераза ортида такрор шитир-
шитир овоз эшитилади. Рашқчи
ел олиб кетади умид парчаларини
олис-олисларга. Эгасига тортиқ
этилмай қолган тухфалар эса
уникиб, қолиб кетади йўлнинг
ўртасида. Охиреи йўловчининг
ҳорғин қадамидан улар миллион
бўлакка бўлинади. Ўша ерда ту-
ғайди учини, изтировли нидо...

Дераза ойнасидан бори бор-
лиққа айланиб, сассиз тикилиб
турган таниш қизнинг сўнгуи
умиди сўнади. Кўз олдини қорон-
ғилик қоплайди. Энди шўх шамол
ҳам тинади бир зумага, гўё қилми-
шидан пушаймондай, афсусда қол-
гандай...

...Ҳа, таниш қиз ҳали билмайди
дайди ел эртага кучоғида яна бир
олам умид парчаларини олиб ке-
лишини ва ўша парчалар дераза
ойнасига шитир-шитир урили-
шини...

Зебо ҚУТЛИЕВА.
Навобий вилояти.

ЭХТИРОМ

“Ҳар нафасинг ҳолидин огоҳ бўл...”

Муборак бир ҳадис моҳияти ҳақида кўп фикрлайман. Пайғамбаримиз Муҳаммад алайҳиссалом саҳобаларга бундай деган эканлар: “Кимнингки бугунги куни кечагиси билан баробар бўлса, у мағбундир (яъни у мағлуб бўлибди, енгилибди). Бугуни кечагисидан кам бўлган одам малъундир (яъни лаънатга учрабди). Қай бир кишининг бугунги куни кечагисидан зиёда бўлса, у марҳумдир”, яъни Аллоҳнинг раҳматиға сазовор бўлибди. Биз “марҳум” сўзини, одатда, вафот этган кишиларга нисбатан қўлаймиш. Аслида, Ҳаттаганинг раҳматиға лойиқ тирикларни ҳам шундай сифатлаш мумкин.

Саҳобалар ушбу ҳадис мазмуни ҳақида ўзаро баҳслашдилар: ҳўш, бугунги кунни кечагидан, эртангисини бугунгидан зиёда этмоқ учун нима қилмоқ керак? Баъзилари ҳар кун муттасил равишда нафл намозини ўқиш, кечагидан кўра икки рақатдан кўпайтириб боришни маслаҳат бердилар. Фикрласалар, бунинг нияҳаси йўқ, қолаверса, банданинг тоқати ҳам чекланган. Бошқалари мунтазам нафл рўза тутмоқ тақлифини бердилар. Ўйлаб кўрсалар, бунинг билан ҳам муддаоға эришмоқ маҳол. Шунда яна Расулulloҳ соғлаллоҳу алайҳи васалламнинг ҳузўриға бориб, бу ҳадиснинг ҳикматиини сўрадилар. Саволлариға шундай жавоб олишди:

— Илм олинг, кеча ўзингиз билмаган кичик бир ҳақиқатни ўргансангиз ҳам бугунингиз кечагидан кўндал афзал бўлади.

Бу ҳадис инсон кеча ёки бугун эришилган натижа билан тўхтаб қолмаслиғи кераклиғи, мудом ҳаракатда бўлмоғи зарурлиғи ҳақидадир. Муттасил олға интилмоқ, вақтни ганимат билмоқ кераклиғи тўғрисидадир. Зеро, мунтазам равишда илм ўрганган одам камолотта эришмоғиға шубҳа йўқлиғи каби комил инсонлардан иборат ҳақиқат ҳам, шубҳасиз, тараққий этади.

Ушбу ҳикматта бир умр оғишмай амал қилганлари боис мутафаккир аждодларимиз қўмуши илм эгаси бўлган, илму ирфонда юксак рутбаларға эришган. Шўқлар бўлсинки, бундай инсонлар бизнинг замонимизда ҳам бор. Самарқанд давлат университети профессори, филология фанлари доктори, наинки мамлакатимизда, халқаро миқёсда эътироф этилган тилшунос олим ва таржимон устоз Ибодулла Мирзаев ана шундай олимлардандир.

У ҳар домон янги илмий ғоялар билан яшайди. Янги илмий асарлар ёзади, бадийи ва илмий таржималар қилади. Ҳазрат Навоийнинг:

Ҳар нафасинг ҳолидин огоҳ бўл,

Балки анга ҳўш ила ҳамроҳ бўл —

деган ўғитларини ҳаётини аъмолиға айлантирган. Назаримда, домла бирор нафасда ғафлатта имкон бермайдми. Янги илмий ғоялардан руҳланиб, умрининг ҳар бир сониясини эзгу амалларға сафарбар этишға интилади ва бунга эришиб келаёттир. Биргина мисол. Устоз олим бундан опти-етти йил муқаддам менга телефон қилиб:

— Нурбойжон, Самарқандда “Алишер Навоий” халқаро илмий журналин таъсис этмоқчимиз. Ташаббусни ректоримиз Рустам Холмуродов домла ҳам қўллаб-қувватлаёттилар. Мен бош муҳаррирман. Сиз бош муҳаррир ўринбосари сифатида бизға ёрдам берсангиз. Навоий бобомизнинг бекиёс адабий-илмий меросини сиз билан биз тарғиб этмасак, ким тарғиб этади? — деб зиммамизға вазифа юклядилар. Камина бу эзгу тақлифни жону дил ила қабул қилдим. Журналнинг концепцияси, руҳинлари, таҳрир ҳайъати, мақолаларға қўйиладиган талаблар, дизайни ва бошқа таъшикий масалалар устида иш бошладик. Таҳрир ҳайъатига республикамиз ва хорижлик етук олимлар жалб этилди. Натижада шу номдаги халқаро журнал таъсис этилиб, ОАК эътироф этишиға эришилди.

Ёши етмишдан ошган оқсоқол бир олимнинг ана шундай хайрли ташаббуслар билан яшаши — улугъ фазилат. Ҳолбуки, кимлар биландир мансаб, обрў, иззат таллашиб, азиз умрини беҳуда юмушларға сарфлаб келаётганлар қанча!

Ибодулла Мирзаев домланинг илмий фаолияти ҳозирги Санкт-Петербург давлат университети билан чамбарчас боғлиқ. Олим 1974 йилда мазкур университетнинг кундузги бўлим аспирантурасини якунлаб, 1975 йили ушбу олий ўқув юртида “Французча реалияларнинг ўзбек тилиға таржимаси муаммолари” мавзусидаги номзодлик диссертациясини муваффақиятли ҳимоя қилган. Реалияларнинг муайян миллат ҳаёти ва турмуш тарзига оид тарихий аҳамиятта молик моддий ва маънавий тушунча ҳамда ҳодисаларни ифода этувчи, бошқа тилларда муқобили бўлмаган лексик бирликлар экани назарда тутилса, унинг назарий асосларини ишлаб чиқиш, Ғарб тилидаги реалияларни ўз она тилида ифода этиш қонуниятларини ўрганиш катта илмий салоҳият талаб қилиши аён бўлади. Ибодулла Мирзаев мазкур тадқиқоти мисолида ана шундай салоҳиятга эга эканини исботлади.

Фан номзоди илмий даражасини олгандан кейин ҳам олим Санкт-Петербург давлат университетидаги устозлари ва ҳамкасблари билан мунтазам алоқада бўлиб турди. “Шеърый матннинг лингвопоэтик таҳлили муаммолари” мавзусида тадқиқот олиб борди. Докторлик диссертациясини 1992 йили Ўзбекистон Фанлар академияси Тилшунослик институтида ҳимоя қилди.

Олимнинг монографиялари тилшуносликнинг унғача кам эътибор қаратилган муҳим илмий муаммолари тадқиқ этилгани билан алоҳида ажралиб туради. “Реалиялар ва бадийи таржима масалалари”, “Оҳангдош сўзлар семантикаси шаклланишининг лексик ва морфологик воситалари”, “Алишер Навоий ҳаёти ва ижодининг Россияда ўрганилиши” (рус, украин ва инглиз тилларида), “Тил ва адабиёт таълимида таҳлил назарияси ва амалиёти” (ҳам муаллифликда) каби монографиялари тилшунослик тақомиллиғи қўшилган муҳим ҳисса сифатида қимматлидир.

Ибодулла Мирзаев энг долзарб мавзулар-



даги бошқа тилларда яратилган монографияларни ўзбек тилиға фаол таржима қилиб, бу орқали рус, француз, инглиз тилида яратилган тадқиқотлардаги илмий янгиликларни ўзбек тилшунослари ва адабиётшунослариға етказиб келаётган олимлардан. Жумладан, Р.Кобсоннинг “Поэтика масалалари”, Е.Э.Бертельснинг “Суфизм ва тасаввуф адабиёти”, “Навоий ва Аттот”, “Навоийнинг “Садди Искандарий” достони”, “Искандар ҳақида достон ва унинг Шарқдаги асосий версиялари”, “Абу-л-Ҳасан Харақоний”, “Жомий” ва “Навоий” сингари поэтика, тасаввуф ва адабиёт назариясининг бошқа масалалариға доир илмий ҳақиқатларни акс эттирган асарлари ҳамда таржималари ушбу фикрни тасдиқлайди.

Профессор Ибодулла Мирзаев жами 19 та монография, 8 та дарслик, 12 та ўқув ва услубий қўлланма (таржималари билан), 10 дан ортиқ дастур, 600 дан зиёд илмий мақола чоп эттирган. Олим жаҳон грамматик таълимида биринчи бўлиб онтологик таҳлил методига асосланган мутлақо янги 30 босма табоқ ҳажмидаги “Ўзбек тилининг назарий грамматикаси” китоби муаллифидир.

Олимнинг олимлиғи фақат илмий тадқиқотлари билангина белгиланмайди. Ҳақиқий олим назарий ғояларини, соҳа ривожига хизмат қиладиган илмий янгиликларни таълим жараёнида муваффақият билан татбиқ этади. Бунинг энг асосий йўли янги авлод дарсликларини яратишдир. Ибодулла устоз бу борада ҳам салмоқли ютуқларни қўлга киритиб келмоқда. Олим яратган “Ўзбек тили” электрон дарслиғи, рус гуруҳлари учун “Ўзбек тили”, “Француз тили назарий грамматикаси”, “Тахлилий ўқиш”, “Филологик таҳлил асослари” каби дарсликлар

тилшунослик илмининг энг сўнгги ютуқларини акс эттиргани билан алоҳида аҳамиятга эга.

Рус, француз тилларидаги замон талаблари даражасида ёзилган энг қимматли дарсликларни ўзбек тилиға таржима қилиш орқали таълим тизимига янги назарий фикрларни, ўқитишнинг инновацион методларини татбиқ этаётгани олимнинг фаолияти серкирра экани исботидир. В.Г.Гакнинг “Француз тили назарий грамматикаси”, “Француз ва рус тилларининг қиёсий типологияси” каби дарсликлар таржимаси бунинг ёрқин исботи.

Олимнинг замонамиз илм аҳлидан фарқ қилувчи энг муҳим ютуқларидан бири тилшунослик ва адабиётшунослик соҳаларини туташтирувчи лингвопоэтикаға асос солгандир, дейиш мумкин. Лингвопоэтика неғизда миллий филология жабҳасида янғича “Тахлилий ўқиш” методи муаллифи ҳам профессор Ибодулла Мирзаевдир. Шу йўналишдаги “Тахлилий ўқиш” инновацион дарслиғи фан ва таълим интеграциясига хизмат қилиши жиҳатидан, айниқса, муҳимдир. Аини кезде республикамизнинг бир қанча олий ўқув юртлари, хусусан, Самарқанд ва Термиз давлат университетларида, СамДУнинг Каттақўрғон филиали, Термиз ва Денов давлат педагогика институтларида олим асослаган ушбу метод асосида ўқув машғулотлари олиб боришмоқда.

Ибодулла домла илмий тадқиқотлар олиб бориш баробарида ижодий фаолият билан муттасил шуғулланиб келаётган қамдан-қам зийлилардан. Олимнинг илмий ишлари қанчалик юқори савияда бўлса, ижодий асарлари — бадийи таржималари ҳам ундан қолишмайди-лар даражада мукамал экани мени ҳайратта солади. Рус адабиётининг Александр Пушкин,

Михаил Лермонтов, Николай Некрасов, Александр Блок ва Сергей Есенин каби даргалари асарларидан, Анна Ахматова, Владимир Виссоцкий, Андрей Вознесенский ва Марина Цветаева шеърларига, француз адабиёти намояндлари Шарл Бодлер, Гийом Аполлинер, Ги де Мопассан ва Андре Дотел асарларидан Албер Камю ва Пол Виалар битикларига, улардан америка адиби Эдгар Аллан По насрий асарларига таржима қилгани олимнинг ижод заҳматида ҳаловат топиши натижасидир.

Бунчалик катта қўлам ва кенг миқёсдаги илмий асарларни ёзиш, дарслик ва қўлланмалар яратиш, монография ва ўқув адабиётларини таржима қилиш ўз-ўзидан амалға ошиб қолмаслиғи аён. Бу ишлар юксак илмий-ижодий тафаккурни, улкан заҳмат ва машаққатни, тунни тонга улаб меҳнат қилишни тақозо этади.

Олим ва ижодкор, биринчи навбатда, илмий ва ижодий асарлари билан эътибор топади, эътироф қозонади. Лекин илм одамининг яна бир муҳим вазифаси ҳам бор. Ҳақиқий олимнинг муносиб издошлари ҳам бўлмоғи зарур. Илмий ғояларини юқори савияда давом эттираётган етук шогирдлар тайёрлаётгани Ибодулла Мирзаев домланинг бу борада ҳам қўнчилиққа ўрнат экани далилидир. Шу пайтгача 13 нафар фан доктори (DS), 2 нафар фан номзоди, 30 дан зиёд фалсафа доктори (PhD) ва 50 дан ортиқ магистр илмий даражасига эга шогирдлар етиштиргани ушбу фикрни тасдиқлайди.

Ибодулла Мирзаев илмий тадқиқотчилик, таълим бериш ва ижодий ишлар билан мунтазам шуғулланиш баробарида юқори даражадаги таълимчилик салоҳиятиға ҳам эга. У ОАК эътирофидаги “Тил, таълим, таржима” ҳамда “Алишер Навоий” халқаро илмий журналларини таъсис этган ва бугунги кунгача ушбу журналлар бош муҳаррири сифатида фаолият олиб бораётган фидойилардандир.

Вақтни қадрлаган, умрининг ҳар бир сониясини илму ирфон ва ижода, миллатнинг келажиги ҳисобланган ёшлар таълими ва тарбиясига сафарбар этган олим халқнинг назарини топиши аён. Ҳақиқатда муносиб ҳурмат ва эҳтиром қозониши аниқ. Мамлакатимизда ва халқаро миқёсда эътироф этилган ва ҳурматга сазовор бўлган олим, филология фанлари доктори, профессор Ибодулла Мирзаев шу қўнларда қутулғ 80 ёшни ана шу ҳаётли мезонга амал қилган ҳолда қаршिलाпти. Олим учун аини камолот паппаси саналган ушбу табаррук санаға ҳавас қилса арзғиулик илмий-ижодий ҳирмон ҳамда етук шогирдлар қурушвида етиб келгани ҳам унинг вақтни қадрлаб, қадр топпани натижасидир.

Нурбой ЖАББОРОВ,
Алишер Навоий номидаги Тошкент давлат
ўзбек тили ва адабиёти университети
ўқув ишлари бўйича проректори,
филология фанлари доктори,
профессор.

ТАФСИЛОТ

Хитой таърибаси бир муҳим ҳақиқатни кўрсатди: камбағалликни фақат пул тарқатиш билангина енгиб бўлмайди. Агар муҳтож инсонга бир марталик моддий ёрдам берилса, у бу маблағни тезда сарфлаб тугатади. Аммо унга даромад топиш имконияти яратилса, у умрбод ўз аравасини ўзи торта олади. Шу сабабли Хитой модели инсонни боқийғ эмас, балки уни фаол иқтисодий ҳаётга қайта жалб этишға қаратилди.

Мамлакатда камбағалликка қарши курашдаги илк қадам эҳтиёжмандларни аниқлаш ва уларни пухта ҳисобға олиш тизими бўлди. Бу ёндашув сирдан оддийдек туюлса-да, амалда энг муҳим босқичдир. Давлат, энг аввало, кимлар ҳақиқатан ҳам муҳтож эканини таҳлил қилди: ҳар бир қишлоқ, ҳар бир хонадон ва ҳатто ҳар бир фуқаро кесимида маълумотлар жамланди. Улар нега қашшоқликда яшаётди? Ер майдони йўқми? Йўлсизлик сабабли маҳсулотини бозорга етказиб беролмаяптими? Сурункали хасталик тўқсинлик қиялптини ёки фарзандлари таълим ололмаяптими? Фақат шу каби саволларға жавоб топилаётгани аниқ амалий чоралар белгиланди.

Бу жараёнда Хитой муҳим бир таъминлаш таянди: барчага бир хил ёрдам улаштиш эмас, ҳар бир оиланинг муаммосига мос ечим топиш. Шунинг учун ҳам ушбу сиёсат “манзилли камбағалликни қисқартириш” номини олди.

Масалан, қишлоқ аҳолисининг асосий муаммоси сув тақчиллиғи бўлса, у ерга сув тармоғи тортилди. Агар чекка

ХИТОЙ
КАМБАҒАЛЛИКНИ
ҚАНДАЙ ЕНГДИ?

2021 йилда Хитой бутун дунёға муҳим бир янгиликни маълум қилди: мамлакатда мутлақ камбағалликка барҳам берилди. Бу шунчаки расмий баёнот эмас, балки қирқ йилдан ортиқ давом этган ислохотлар, юз минглаб давлат хизматчиларининг машаққатли ҳамда миллионлаб инсонлар тақдирининг ижобий томонға ўзгариши натижаси эди. Бир пайтлар аҳолисининг катта қисми қашшоқликда кун кечирган давлат бу мураккаб муаммони қандай ҳал этди? Мазкур савол нафақат иқтисодчилар, балки сиёсатшунослар, социологлар ва давлат бошқаруви мутахассисларининг ҳам диққат марказида турибди.

ҳудудда транспорт алоқаси оқсаетган бўлса, автомобиль йўли қурилди. Ишсизлик ҳўкм сурган жойларда эса янги корхоналар ташкил этилиб, касб-хўнар марказлари фаолияти йўлга қўйилди. Яъни давлат ҳар бир ҳудуд учун бир хил қолипдаги сценарийни эмас, балки айнан ўша ҳудуд даражига даво бўладиган чорани қўллади.

Яна бир муҳим жиҳат: камбағалликка қарши курашиш фақат марказий ҳукуматнинг вазифаси бўлиб қолмади. Бу борадаги масъулият бошқарувнинг барча бўғинларига тақсимланди. Марказ умумий сиёсатни белгилади, вилоятлар уни молиялаштирди, туманлар ижрони ташкил этди, қуйи бўғиндаги маҳаллий раҳбарлар эса бевосита аниқ оилалар

билан ишлади. Ҳар бир масъул шахс ўз ҳудудда камбағаллик қисқариши учун шахсан жавобгар этиб белгиланди. Оқибатда бу савй-ҳаракатлар расмиятчилик ёки қўруқ ҳисобот учун эмас, балки амалий натижа учун олиб борилди.

Хитой таърибасида инфратузилманинг ўрни ҳам алоҳида аҳамиятга эга. Камбағал қишлоққа янги йўл қуриш баъзан минглаб одамларға нафақа тўлашдан кўра кўпроқ фойда келтиради. Чўнки йўл тушган, фермер ўз маҳсулотини шаҳар бозорига осон етказди, сайёҳлар ва инвесторлар оқими бошланади, янги иш ўринлари очилади. Демак, битта йўл лойиҳаси бутун бир ҳудуднинг иқтисодий қиёфасини ўзгартириб юборади.



Шу билан бирга, таълим ва соғлиқни сақлаш тизими ҳам камбағалликни бартараф этишнинг асосий омилли сифатида қаралди. Агар фарзанд пухта таълим олса, келажада юқори маошли иш топиш имкони кенгайди. Агар фуқаро соғлом бўлса, меҳнат қилиб ўз рўзгорини бекаму кўст таъминлай олади. Шу сабабли Хитой камбағал ҳудудларда замонавий мактаблар, шифохоналар ва малака ошириш марказлари барпо этишға улкан сармоя йўналирди.

ҲАЁТИЙ МИСОЛ

Тасаввур қилинг: тоғли чекка қишлоқда Чжанлар оиласи яшайди. Уларнинг бошланаси хароб, ери тошлоқ

бўлгани сабабли ҳосил кам. Туман марказига элтувчи йўл бўлмагани учун етиштирилган озгина картошкани ҳам сота олишмайди. Шу боис оила йиллар давомида қашшоқлик исканжасида кун кечириб келган.

Давлат бу оилани эҳтиёжмандлар рўйхатиға киритди. Аввало қишлоққа равон автомобиль йўли тортилиб, электр энергияси ва тезкор интернет тармоғи етказилди. Оила бошлиғиға замонавий иссиқхона барпо этиш учун имтиёзли кредит ажратилди. Унинг турмуш ўртоғи маҳаллий марказда тикувчилик сирларини эгаллади. Фарзандлари эса давлат таълим гранти асосида таҳсилини давом эттирди. Орадан бир неча йил ўтиб, иссиқхона маҳ-

сулотлари интернет орқали электрон савдода сотила бошланди. Натижада оила даромади бир неча баробар кўпайиб, улар давлат кўмағиға муҳтож бўлмай қолди.

Ушбу мисол Хитой моделининг асл моҳиятини очиб беради: давлат муҳтож оилаға тайёр пул бериб қолмади, балки уларнинг ҳалол меҳнати билан барқарор даромад топиши учун қулай шароит яратди. Натижада хонадон нафақат камбағаллик исканжасидан қутулди, балки эртанги кунига мустаҳкам ишонч ҳосил қилди.

Хулоса қилиб айтганда, камбағаллик шунчаки иқтисодий муаммо эмас, балки таълим, соғлиқни сақлаш, транспорт, инфратузилма ва давлат бошқаруви билан чамбарчас боғлиқ бўлган кенг қамровли ижтимоий масаладир. Бинобарин, уни фақат бир томонлама чора-тадбирлар билан эмас, балки комплекс ёндашув орқали муваффақиятли ҳал этиш мумкин.

Хитой таърибаси бутун дунё учун катта сабоқ бўлди: камбағалликни қисқартиришнинг энг самарали йўли — аҳолиға тайёр маблағ тарқатиш эмас, балки уларнинг билим олиши, меҳнат қилиши ва даромад қўриши учун тўлиқ имконият яратиш беришдир. Ана шунда инсон давлат ёрдами қарам бўлиб қолмайди ва ўз келажигини ўз қўллари билан яратишға қодир бўлади.

Мардонбек ХАСАНОВ,
тарих фанлари бўйича
фалсафа доктори.

Hurriyat



Муассис:
Ўзбекистон
Журналистлар
уюшмаси

Бош муҳаррир
Абдурашул ЖУМАҚУЛОВ

Газета 2007 йил 3 январда Ўзбекистон Республикаси
Матбуот ва ахборот агентлиғида 0080 — рақам билан
руйхатта олинган.

Ҳажми 4 босма табоқ. Бичими — А-2.
Баҳоси келишилган нарҳда

Таҳририятта келган хатлар доимий
эътиборимизда.
Мақола ва хабарларда келтирилган
маълумотлар учун
муаллиф жавобгар.

Адади: 3500
Буюртма — Г-1044

Топширилиш вақти — 21⁰⁰
Топширилди — 22¹⁰
1 2 3 4 5 6

Телефон: (71) 244-32-68, 244-32-91
Тел-факс: (71) 244-32-80
Реклама ва маркетинг бўлими: (71) 244-32-70

ISSN 2183-0680



Обуна индекси:
якка
обуначилар ва
ташқилотлар
учун — 233

Маъзиллими: 100011, Тошкент шаҳри, Навоий кўчаси, 30-уй.
Elektron manzil: gazhurriyat@mail.ru; info@zuzhurriyat.uz

Газета таҳририят компьютер марказида терилди
ва дизайнер Эркин Ёдгоров томонидан саҳифаланди.

Навбатчи: Йўлдош Маҳмудов, Мусаҳҳиҳ: Зўҳра Ҳасанова.

“Шарқ” НМАК босмахонасида чоп этилди.
Босмахона манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси, 41-уй.